

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ОЛЬХОВИК М.В., БОГУН К.М., КОЛЕСНИК О.С., КАРАНДА М.В.

**АНТИТОТАЛІТАРНІ КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ
ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Навчально-методичний посібник

Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно-трансферною системою магістрантів гуманітарних (філологічного та психолого-педагогічного) факультетів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації

Чернівці 2018

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

ЕРАЗМУС +: Напря́м ЖАН МОНЕ

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра філософії та культурології.

Кафедра германської філології

Кафедра педагогіки та методики викладання іноземних мов

**ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА ПРАВОНАВСТВА ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ОЛЬХОВИК М.В., БОГУН К.М., КОЛЕСНИК О.С., КАРАНДА М.В.

АНТИТОТАЛІТАРНІ КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ

ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Навчально-методичний посібник

Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно-трансферною системою магістрантів гуманітарних (філологічного та психолого-педагогічного) факультетів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації

Чернігів 2018

УДК 1: 7.072.2] (072)

ББК Ю6я73+Щ10я73

О-56

Рецензенти: д. іст. наук, проф. Дятлов В.О.
д. філос. наук, проф. Ковальчук Н.Д.

Відповідальний редактор: канд. філос. наук, доц. Богун М.О.

Ольховик М.В. Антитоталітарні культурні практики як фактор євроінтеграції: Навчально-методичний посібник. [Текст] / М.В. Ольховик, К.М. Богун, О.С. Колесник, М.В. Каранда / наук. ред. М.Б. Столяр. – Чернігів: Вид-во НУ «ЧК» імені Т.Г. Шевченка, 2018. – 48 с.

Антитоталітарні культурні практики як фактор євроінтеграції: інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно-трансферною системою магістрантів гуманітарних (наразі філологічного та психолого-педагогічного) факультетів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. – Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, 2018. – 48 с.

The publication has been funded with support from the European Union. The publication reflects only of the authors and the Union cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Друкується за рішенням кафедри філософії та культурології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (протокол № 1 від 30 серпня 2018 р.)

УДК 1: 7.072.2] (072)

ББК Ю6я73+Щ10я73

Ольховик М.В., Богун К.М., Колесник О.С., Каранда М.В., 2018

ЗМІСТ

Анотація	4
Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	7
Модуль 2. Антитоталітарні культурні практики як фактор євроінтеграції Частина 1. Феномен ідентичності: (пост)тоталітарні виклики та європейський досвід	7
Лекційні заняття	9
Теми практичних занять	10
Література	10
Частина 2. Європейські антифобіальні практики в філософії та мистецтві.	13
Лекційні заняття	15
Теми практичних занять	15
Література	16
Частина 3. Євроінтеграційний контекст інтерпретаційного дискурсу в сучасному мистецтві	22
Лекційні заняття	23
Теми практичних занять	23
Література	24
Частина 4. Антитоталітарні кінематограф та театр як європейський культурний феномен	28
Лекційні заняття	30
Теми практичних занять	31
Література	32
Індивідуальні навчально-дослідні завдання та теми групових проєктів	35
Розподіл балів, що присвоюються студентам	38
Словник	39
Інформація про авторів – учасників проєкту	42

АНОТАЦІЯ

Змістовний модуль «Антитоталітарні культурні практики як фактор євроінтеграції» є другим модулем інтеграційного курсу «**Європейські анти-тоталітарні практики**» («European Antitotalitarian Practices»/ «EAP») № 599704-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE.

Цей курс розраховано на студентів класичного університету, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки магістра. Модуль побудований за вимогами кредитно-трансферної програми системи організації навчального процесу в навчальних закладах вищої освіти та узгоджений з примірною структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS).

Євроінтеграційний курс розвитку України передбачає поетапну та послідовну відмову від тоталітаризму в усіх сферах людського життя, починаючи від менталітету, культури та закінчуючи політичними та соціально-економічними відносинами. Оскільки саме рівень свідомості людей значною мірою визначає характер динаміки суспільства в цілому, в запропонованому курсі найбільша увага приділяється аналізу особливостей тоталітарного менталітету та культурним практикам запобігання тоталітаризму. Сьогодні Україна має можливість позбутися цього негативного феномену на принципово новій, законодавчій основі. Мається на увазі закон України 2015 р. «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки».

Оскільки перехід від посттоталітарного суспільства до демократичного ніколи не відбувається автоматично, цей процес передбачає наявність нової культурної еліти – зокрема випускників класичних університетів, які усвідомлюють, по-перше, що неототалітарними методами неможливо будувати нову Україну як європейську державу; по-друге, мають навички розпізнавання тоталітарних, посттоталітарних та неототалітарних практик у різних, в тому числі й гібридних варіантах. І по-третє, вивчають і запозичують досвід подолання тоталітаризму та запобігання практикам неототалітаризму в країнах ЄС.

Змістовний модуль «Антитоталітарні культурні практики як фактор євроінтеграції» планується на другий семестр і передбачає **22 години лекційних та 18 практичних**. Формою підсумкового контролю якості знань, навичок, вмінь студентів є захист проекту, який відбувається наприкінці семестру.

Зміст другого модулю складає матеріал тем, присвячених вивченню проблем ідентичності та розуміння в контексті євроінтеграції України. Також частину другого модуля присвячено вивченню антитоталітарних, зокрема антифобіальних, європейських практик в області філософії, літератури, театру, кінематографу і сміхової культури.

Поєднання євроінтеграційної тематики курсу «Європейські анти-тоталітарні практики» з його національною орієнтацією передбачає взаємозбагачення європейських та українських анти-тоталітарних дискурсів

на основі філософських, культурологічних та мистецтвознавчих аспектів їх аналізу.

Вивчення курсу в класичому університеті вимагає тісного міжпредметного зв'язку філософії та культурології з етикою, естетикою, мистецтвознавством та іншими гуманітарними дисциплінами. В процесі викладання матеріалу вивчається доробок провідних діячів культури Європи – видатних філософів, теоретиків та практиків мистецтва, сміхової культури тощо. Цей курс спрямовано на розвиток знань про антитоталітарні європейські практики у різних сферах культури та має сприяти процесам демократизації українського суспільства шляхом формування нової, європейсько освіченої культурної еліти суспільства, вихованої в дусі європейських цінностей.

МЕТА: розуміння магістрами універсальної та національної семантики європейської ідентичності; опанування провідними європейськими антифобіальними практиками та виявлення відповідної ролі сміхової культури; розкриття антитоталітарного аспекту сучасної інтерпретології в контексті проблеми розуміння; виявлення демократичного змістовного вектору творів європейського та українського мистецтва.

Відповідно до мети передбачається вирішення таких **ЗАВДАНЬ:**

- розкрити проблему європейської ідентичності, показати джерела формування ідентичності в соціально-комунікаційному просторі;
- визначити механізми впливу на загальну публічну ментальність інформації про Євросоюз у медіа, науковій літературі тощо;
- дати глибоке розуміння сучасних соціальних процесів в Європі та Україні з метою подолання соціальних стереотипів щодо національної та етнічної ідентичності;
- виявити закономірності розвитку (пост)тоталітарних спільнот як метакультурного феномену нашого часу;
- розкрити філософсько-антропологічні, культурологічні та літературознавчі аспекти європейського фобієзнавства;
- виокремити провідні антифобіальні європейські практики та розкрити їх значення в процесі суспільного розвитку;
- дослідити причини, форми та наслідки проблем міжкультурного розуміння з точки зору сучасної європейської та української інтерпретології;
- ознайомитися з артефактами європейського театру, які стверджують цінність свободи, самовизначення нації, право особистості на вільний культурний розвиток;
- з'ясувати способи реалізації в антитоталітарному кінематографі тем, які постають на перетині соціальної філософії та етики (зокрема це проблеми відповідальності, свободи, творчості, свободи совісті, цінності людського життя, честі, гідності тощо).

По закінченню курсу
магістр має оволодіти певними знаннями та вміннями

Магістр повинен знати:

- загальну характеристику «нової ідентичності» в площині конфлікту між тоталітарною спадщиною і сучасною масмедійною культурою;
- систему цінностей інформаційного суспільства та роль ресентименту як базового засобу її функціонування;
- особливості національної та етнічної ідентичності в (пост)тоталітарному суспільстві.
-
-
- контекст створення антитоталітарних творів та основні твори антинацистського та антикомуністичного спрямування у європейському кінематографі та театрі;
- базові прийоми антитоталітарної драматично-театральної та кіно естетики.

Магістр повинен уміти:

- Застосовувати інструментарій критичного мислення в усіх сферах інформаційного суспільства;
- використовувати медіаграмотність як базовий засіб у формування нової ідентичності;
- знаходити методи збереження власної ідентичності та запобігати мові ворожнечі у медійному просторі.
- застосовувати європейські антифобіальні практики у педагогічній діяльності;
- визначати належність культурного феномену до певної парадигми;
- виокремлювати наслідки ідеологічних впливів на інтерпретацію мистецьких творів та оцінювати адекватність інтерпретації першотексту;
- аналізувати театральні постановки європейських та українських режисерів на антитоталітарну тематику;
- рецензувати мейнстрімні та авторські фільми, п'єси, вистави із використанням культурологічно-філософського антитоталітарного тезаурусу;
- створювати власний сценарій драматичної мініатюри чи документального міні-ролика про культурного діяча, який збагатив антитоталітарний європейський чи український дискурс.

Формами контролю якості знань, вмінь та навичок, здобутих у ході опрацювання модулів, є усне опитування студентів, участь студентів в роботі конференції, круглих столів та учбових ігор, залік у формі захисту проекту.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

МОДУЛЬ II. АНТИТОТАЛІТАРНІ КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Частина I. Феномен ідентичності: (пост)тоталітарні виклики та європейський досвід

Тема 1. Нова ідентичність: конфлікт між тоталітарною спадщиною та сучасною мас-медійною культурою.

Індивідуальне буття як проблема. Діалектика індивідуального та загального в площині людського та соціального буття.

Європейська ідентичність як метанаціональний концепт: класифікації та функції. Взаємодія європейської та національної ідентичності.

Базові структурні одиниці ідентичності та функціональна характеристика феномену. Проблематика відмінності /тотожності; співвідношення предмету /назви.

Тема 2. Ресентимент та симпатія як засоби формування системи цінностей в інформаційному суспільстві.

«Перша людина і остання людина» – вчення Ф. Ніцше про ресентимент. «Інший» як фактор формування дискурсу ненависті в суспільстві. Теорія ресентименту Макса Шелера в площині діалектичного протиставлення ресентименту та симпатії. Теорія «Іншого» Славоя Жижека в контексті нових медіа. Роль контенту медіапростору щодо різних способів оцінки дійсності окремими групами населення в Європі та Україні.

Проблема «іншості» та антитоталітарний європейський дискурс.

Тема 3. Національна та етнічна ідентичність: функціональні особливості в (пост)тоталітарних суспільствах.

Регіональні особливості концепту «національна ідентичність»: європейські реалії. Практичні аспекти формування національної ідентичності в європейській культурі. Сучасна наука і національна ідентичність. Європа, національна ідея та ідентичність. Глобалізований світ: діалог культур чи зіткнення ідентичностей. Поняття інваріантних ідентичностей як наслідок функціонування мережевого суспільства.

Тема 4. Криза індивідуальної та колективної ідентичності. Поняття «розмиті ідентичності».

Проблема збереження власної ідентичності. Від романтичного образу творця реальності до прагматичних вимірів та викликів нової ідентичності. Поняття інваріантних ідентичностей як наслідок функціонування мережевого суспільства. Вплив художнього медіаринку на стан постійної дифузної

ідентифікації. Людська тілесність і соціальні аспекти її ідентифікації. Роль мас-медіа у формуванні певної культури тілесності.

Тема 5. Критичне мислення як головний інструмент формування медійно грамотної особистості.

Поняття логічного та критичного мислення: спільне та особливе. Логіка критичного мислення.

Критичне мислення як науковий тип мислення, який використовується для розв'язання неординарних практичних задач. Загальне та предметне критичне мислення. Основні риси критичного мислення: рефлексивність, самостійність, обґрунтованість. Усвідомлення як властивість критичного мислення та його складові (розумінні характеру зв'язків між одиницями інформації; розрізнення суттєвого та несуттєвого; розуміння механізму становлення та прояву зв'язків, що констатуються; розуміння підстав засвоєних знань (їх обґрунтованість); розумінні способів отримання знань; виявлення сфери та способів застосування знань; експлікація принципів, що знаходяться в основі цих способів застосування тощо.

Перебіг процесу критичного розмірковування під час розв'язування проблемної задачі. Базові техніки розвитку критичного мислення. Основні положення теорії розвитку критичного мислення.

Місце критичного мислення в концепції «медіосвіта протягом життя».

Тема 6. Вплив медіа на розвиток особистості (демократичної чи неототалітарної).

Пропаганда і маніпуляція: від тоталітаризму до сучасного інформаційного суспільства.

Маніпуляції та їх засоби. Різновиди запитань та їхня роль у створенні маніпулятивного матеріалу. Маніпуляції в медіа: засоби та форми.

Пропаганда і реклама: відмінне і подібне. Реклама як інструмент маніпуляції. Використання мотивів підсвідомого впливу. «Бульбашковий ефект» нових медіа та результати його впливу на нову ідентичність. «Мова ворожнечі» як фактор формування соціальної ідентичності та культурні практики запобігання відповідним дискурсам.

ЗМІСТ

Лекційні заняття:

№ з/п	Тема	План	Кількість годин
1	<p>Нова ідентичність: конфлікт між тоталітарною спадщиною та сучасною мас-медійною культурою.</p> <p>Ресентимент як знаряддя (засіб) нової системи цінностей в інформаційному суспільстві.</p>	<p>1. Європейська ідентичність як метанаціональний концепт: класифікації, функції, взаємодія.</p> <p>2. Базові структурні одиниці ідентичності та функціональна характеристика феномену.</p> <p>3. Ресентимент як знаряддя (засіб) нової системи цінностей в інформаційному суспільстві (Ф. Ніцше, М. Шелер, С. Жижек).</p>	2
2	<p>Національна та етнічна ідентичність: функціональні особливості в (пост)тоталітарних суспільства.</p>	<p>1. Поняття національної та етнічної ідентичності. Регіональні особливості концепту «національна ідентичність»: європейські реалії.</p> <p>2. Практичні аспекти формування національної ідентичності в європейській культурі</p> <p>3. Європа, національна ідея та ідентичність. Глобалізований світ: діалог культур чи зіткнення ідентичностей.</p>	2
3	<p>Криза індивідуальної та колективної ідентичності.</p> <p>Критичне мислення як головний інструмент формування медійно грамотної особистості.</p>	<p>1. Поняття «розмитої ідентичності». Як зберегти власну ідентичність.</p> <p>2. Поняття інваріантних ідентичностей як наслідок функціонування мережевого суспільства.</p> <p>3. Поняття логічного мислення та критичного мислення: методологічні особливості.</p> <p>4. Базові техніки розвитку критичного мислення, поняття оціночних суджень, повсякденні типові судження.</p>	2

Теми практичних занять

№	Тема	План	Рекомендована література	Кількість годин	Кількість балів
1	Європейська ідентичність як метанациональний концепт: класифікації, функції, взаємодія	Круглий стіл «Європа, національна ідея та ідентичність». Презентація «Усвідомлене споживання засобів масової інформації»	<i>Основна</i> 1,2,4, <i>Першоджерела</i> 10,15, <i>Допоміжна</i> 17,22,27,	2	4
2	Сучасна наука і національна ідентичність. «Мова ворожнечі» як фактор формування соціальної ідентичності	Дискусійна панель – «Чи сумніваєтесь ви у питанні – Хто ви насправді є?» Твій код ідентичності. Мастер-клас – «Мова-ворожнечі»: хто, як і навіщо маніпулює тобою.	<i>Основна</i> 3. <i>Першоджерела</i> 6,9,11,14 <i>Допоміжна</i> 18,21,24,29, 33,34 38-45	2	4
3	Пропаганда і маніпуляція: від тоталітаризму до сучасного інформаційного суспільства	Медійна гра в командах – створити новини (в якості презентації) маніпулятивної або пропагандистської природи для різних соціальних груп, дискусія «моє медійне поле» (90-ті, міленіали, покоління Z)	<i>Основна</i> 1 <i>Першоджерела</i> 7,8,13 <i>Допоміжна</i> 25,26,31,32,	2	4

Література

Основна:

1. Иванов В.Ф. Аспекты массовой коммуникации. Часть IV. Информационное общество / Иванов В.Ф. – К.: Академия украинской прессы, Центр свободной прессы. – 2010. – 425 с.
2. Сміт Д. Ентоні Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994.
3. Хамітов Н. Людина і народ: етноантропологія / Н. Хамітов // Філософія: світ людини: Курс лекцій / [В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін.]. – К.: Либідь, 2003. – С. 400-414.
4. Ethnic Identity: Creation, Conflict and Accommodation / [Edited by Romanucci-Ross L., Devos G]. – London: Altamira Press, 1995. – 400 p.

Першоджерела:

5. Адорно Т. Эстетическая теория [Текст] / Т. Адорно. - М.: Республика, 2001. - 526 с.

6. Жижек С. Интерпассивность. Желание: влечение. Мультикультурализм / С. Жижек / Пер. с англ. А.Смирнова, под. ред. В. Мазина и Г. Рогоняна. – СПб.: Алетейя, 2005. – 156 с.
7. Жижек С. Реальность виртуального / С. Жижек / Перевод А. В. Коркина // Научное издание Vita Cogitans. Альманах молодых философов. Выпуск 7. Ответственный редактор К. А. Капельчук. – М., 2013. – 127 с.
8. Почепцов Г. Як інформаційне суспільство конструює і контролює нас // http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/yak_informatsiyne_suspilstvo_konstruyue_i_kontrolyue_nas/
9. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер; [пер. із фр.]. – К.: Дух і Літера, 2000. – 458 с.
10. Сміт Е. Національна ідентичність / Е. Сміт; [пер. з англ.]. – К.: Основи, 1994. – 223 с.
11. Фрейд З. По ту сторону принципа насладження; Я и Оно; Неудовлетворённость культурой / З. Фрейд. – СПб.: Алетея, 1999. – 252 с.
12. Фуко М. Воля к знанию. История сексуальности. Т. 1. / М. Фуко / Воля к истине. По ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Касталь, 1996. – 448 с.
13. Хабермас Ю. Историческое сознание и посттрадиционная идентичность. Западная ориентация федеративной республики / Ю. Хабермас. – Донецк, 1999. – С. 76-77. – (В поисках национальной идентичности (философские и политические статьи)).
14. Хабермас Ю. Расколотый Запад / Юрген Хабермас; [пер. с нем.]. – М.: Издательство “Весь Мир”, 2008. – 192 с.
15. Шаап Сибе Человек как мера: Учение Ницше о ресентименте [Текст] / С. Шаап; пер. с гол. О. Пархомовой. – К.: Изд-во Жупанского, 2008. – 205 с.
16. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон; [пер. с англ.] / Общ. Ред. А. В. Толстых. – М.: Изд. группа “Прогресс”, 1996. – 344 с.

Допоміжна література:

17. Иванова О. Идентифікація як ознака соціальної зрілості соціальної групи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пол. наук: спец. 22.00.01 “Теорія і історія соціології” / О. Иванов. – Харків, 2001. – 18 с.
18. Кучера Т.М. Національна ідентичність: регіональні особливості формування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філос. наук: спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії / Т. Кучера. – К., 2012. – 37 с.
19. Макеев С. Соціологічний аналіз ідентичності / С. Макеева // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3. – С. 161-163.
20. Обушний М. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня дотора політ.

- наук: спец. 23.00.05 “Етнополітологія та етнодержавознавство” / М. Обушний. – К., 1999. – 34 с.
21. Розумний М. Формування національної ідентичності як пріоритет політики безпеки / М. Розумний // Політичний менеджмент. – 2010. – № 3 (42). – С. 116-123.
22. Семененко И. Дилеммы национальной идентичности: политические риски и социальные приобретения / И. Семененко // Полис. – 2009. - № 6. – С. 8-23.
23. Социальные идентификации и идентичности / За ред. С.А. Макеев, С.Н. Оксамитная, Е.В. Швачко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины. – 1996. – 185 с.
24. Хотинец В. О содержании и соотношении понятий этническая самоидентификация и этническое самосознание / В. Хотинец // Социс. – 1999. – №9. – С. 72-73.
25. Чер-унг Пак. Ресентимен, оценка, знание и социальное действие в учении Макса Шелера: опыт исследования социологии чувств [Текст] / Чер-унг Пак. // Социолог. журн. - 1997. - №4. - С. 151-164.
26. Шульга М. Маргінальність як криза ідентичності / М. Шульга // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 3. – С. 167-170.
27. Ядов В.А. Социальная идентификация в кризисном обществе / В.А. Ядов // Социологический журнал. – 1994. – № 3. – С. 35-52.
28. Connor W. Ethnonationalism. The question for Understanding / W. Connor. – Princeton: Princeton University Press, 1994. – 234 p.
29. Kuzio T. National Identity and Civil Society in Ukraine: Explaining the Yushenko Phenomenon / T. Kuzio; [Електронний ресурс]. – Access mode: www.uanews.co.uk.
30. Popson N. Ukrainian National Identity: The ‘Other Ukraine’ N. Popson; [Електронний ресурс]. – Access mode: www.ics.si.edu/kennan/reports/1999/wilson.htm.
31. Stebelsky I. National Identity of Ukraine / I. Stebelsky // Geography and National Identity / Edited by Hooson D. – Oxford: Blackwell Publisher, 1994. – P. 233-248.

Ресурси:

32. <http://ms.detector.media>
33. <https://www.stopfake.org/>
34. <http://identityworld.ru/>
35. <https://postnauka.ru>
36. <http://litopys.org.ua>
37. <http://duh-i-litera.com>
38. <http://osvita.mediasapiens.ua>

Додаткова література з теми «Мова ворожнечі»

39. Вебер Анн. Навчальний посібник з проблематики «мови ненависті» / Анн Вебер [пер. з англ. Східно-Європейського Інституту Розвитку; за заг. ред. Павліченка О. М.] – К.: Тютюкін, 2010. – 96 с.
40. Горбачова О. Мова ворожнечі: ксенофобія чи безладність / Ольга Горбачова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imi.org.ua>.
41. Горшков Д. Мова ворожнечі: що це таке і як з цим боротися [Електронний ресурс] / Д. Горшков / human-rights.unian.net. – ТОВ «УНІАН», 2009. – Режим доступу: <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/188496>.
42. Дуцик Д. Мова ворожнечі в дискурсі українських медіа / Д. Дуцик // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. – 2012. – Том XIII: Сер: соціологія, Вип. 217. – С. 112 – 119.
43. Проект «Без Кордонів» та громадська організація Центр «Соціальна Дія»: Моніторинг проявів расової та етнічної ворожнечі чи нетерпимості в українському сегменті Інтернету – поширення мови ворожнечі та заклик до нетерпимості (мова ворожнечі, як зброя для правої риторики). – К.: ФО-П «Борбулевич З.І.», 2011. – 76 с.
44. Дарбишир Х. Язык вражды: новая европейская перспектива [Електронний ресурс] / Хелен Дарбишир / www.legal.az. – Азербайджанский юридический журнал, 2008. – Режим доступу: <http://www.legal.az/stop/?p=80>.
45. Джакобс Дж., Поттер К. Злочини ненависті : Карне право і політика ідентичності / Дж. Джакобс, К. Поттер. – Нью-Йорк : «Оксфордський університет», 1998. – С. 11.
46. Бойко А. Дегуманізація медіа та етичні стандарти журналістики (на матеріалі українських ЗМК 2013-2014 рр.) / А. Бойко // Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика. – 2014. – Вип. 39(1). – С. 5-11.

Частина 2. ЄВРОПЕЙСЬКІ АНТИФОБІАЛЬНІ ПРАКТИКИ В ФІЛОСОФІЇ ТА МИСТЕЦТВІ.

Тема 1. Феномен страху та філософські антифобіальні практики

Актуалізація філософських досліджень антифобіальних практик в контексті антитоталітарного дискурсу.

Філософсько-антропологічне осмислення феномену фобій в працях мислителів античності. Особливості антифобіальних практик Демокріта, Платона, Аристотеля, Епікура, Сенеки та ін.

Амбівалентність феномену фобії в межах релігійних рефлексій середньовічної філософії (блаж. Августин, Псевдо-Діонісій Ареопагіт, Святителі Афанасій Великий, Григорій Ниський та ін.). Антифобіальна семантика «Повчання дітям» Володимира Мономаха.

Розробка теорії страху в Новий час: раціоналістичні антифобіальні програми (Р. Декарт, Т. Гоббс, просвітники). Кардинальне переосмислення феномену страху у філософії XIX ст. (Г.В.Ф. Гегель, С. К'єркегор, А. Шопенгауер, Ф. Ніцше).

Особливості осмислення антифобіальних практик у філософії XX–XXI ст. Антифобіальні практики в оптиці міжпредметного аналізу (Д. Айке, Х. Арендт, Ф. Арьєс, Ж. Батай, У. Бек, Ж. Ле Гофф, С. Жіжек, М. Еліаде, Н. Керролл, Ю. Крістева, М. Мід, П. Тілліх, Ж.-П. Сартр, Е. Фромм, М. Фуко, К. Ясперс та ін.). Переведення акценту з теми страху на тематику жахливого (М. Гайдегер, Ж. Делюмо, Р. Жілар, Н. К'єрролл, Ю. Крістева, Л. Свендсен, П. Слотердайк, Т. Горічева, В. Ланкін, М. Немцов, В. Петухов, М. Шкепу та ін.).

Тема 2. Антифобіальна функція сміхової культури.

Фобієзнавчий дискурс антитоталітарних досліджень та поняття «сміхова культура» в контексті творчості М. Бахтіна та сучасної бахтіністики (С. Аверінцев, Л. Баткін, В. Біблер, О.Волкова, Б. Гройс, Г. Гюнтер, М. Вороб'йова, Е. Джеферсон, В. Кантор, В. Кормер, М. Коротков, Ю. Крістева, Р. Лахманн та ін.).

Механізм знищення страху сміхом та етапи його дії: 1) перетворення загрозливого на небезпечне (звуження сфери загрозливого, послаблення сили загрози, профанація дискурсу жертвовності тощо); 2) сатира та гумор як форми сміху; 3) перемога над страхом і сміховий катарсис.

Варіанти знищення або часткового витіснення страху в різних формах сміхової культури. Перехід страху «в ніщо» (розіграш); десакралізація репресивної ідеології тоталітарних практик (анекдот); розвиток критичного мислення і свободи політичних рефлексій (частівка, політична сатира); розважальна функція комедії: переключення зі страху на сміх.

Тема 3. Антифобіальний дискурс дитячої літератури XX–XXI ст.

Філософсько-антропологічні та культурологічні аспекти літературного фобієзнавства. Філософський антифобіальний дискурс дитячої літератури.

Антифобіальний дискурс дитячої літератури першої половини XX ст. Антифобіальні практики казок Т.Янссон та принцип «мамоцентризму» (сім'я як іманентний вияв трансцендентного блага). Рецепція жахливого в антитоталітарних казках К. Чуковського: жах в оптиці герменевтичної іронії як симулякр колективної тоталітарної свідомості.

Особливості антифобіального дискурсу у дитячій літературі другої половини XX ст. Архаїчні джерела та есхатологічні алюзії хоррор-практик. Граничний та трансцендентний характер жахливого по відношенню до феномену страху. Амбівалентний характер страху і жаху. Аспекти жахливого у «культових» творах літератури XX–XXI ст. – «Володар Перснів» Дж.Р.Р. Толкіна та «Гаррі Поттер» Дж.К. Ролінг (надзвичайна небезпечність, зловісна утаємниченість та всюдисущість). Відмінності інтерпретації

феномену жахливого у творчості Дж.К. Ролінг та в парадигмі Ю. Крістевої (гідотне та жахливе, духовний вимір жахливого).

ЗМІСТ

Лекційні заняття:

№ з/п	Тема	План	Кількість годин
1	Феномен страху та філософські антифобіальні практики	1. Антифобіальна спрямованість античної філософії. 2. Страх як амбівалентне явище в середньовічній філософії. 3. Антифобіальні практики в європейській філософії Нового часу. 4. Від страшного до жахливого: новий рівень протистояння страху в європейській філософії XX–XXI ст.	2
2	Антифобіальні функції сміхової культури	1. Поняття «сміхова культура» та його розробка в контексті фобієзнавчого дискурсу антитоталітарних досліджень 2. Механізм знищення страху сміхом 3. Антифобіальні функції комедії, анекдоту, розіграшу, політичної сатири тощо.	2
3	Антифобіальний дискурс дитячої літератури XX–XXI ст.	1. Антифобіальна функція дитячої літератури. 2. Антифобіальний дискурс дитячої літератури першої половини XX–XXI ст. 3. Особливості антифобіальних практик дитячої літератури другої половини XX–XXI ст.	2

Теми практичних занять

№	Тема	План	Рекомендована література	Кількість годин	Кількість балів
1	Семінар-гра: Страх спілкування та філософські практики його подолання	1. Страх спілкування, його форми та складові (філософська рефлексія та філософсько-художня творчість як засоби подолання страху). 2. Комунікативні ігрові практики .	<i>Основна літ-ра:</i> 1, 2, 4; <i>Періодже рела:</i> 39, 72, 87. <i>Додаткова:</i> 7, 9, 10; 27 <i>Ресурси:</i> 99	2	5

Література:

1. Айке Д. Страх. Концепции фрейдистского психоаналитического направления/ Д. Айке // Энциклопедия глубинной психологии. Т.1: З. Фрейд: жизнь, работа, наследие. – М. : MGM-Interna, 1998. – 782 с.
2. Андрусенко В.А. Социальный страх (Опыт философского анализа)/ В.А. Андрусенко. – Свердловск: Изд-во Уральского университета, 1991. – 168 с.
3. Арьес Ф. Человек перед лицом смерти: Пер. с фр./ Общ. ред. Оболенской Св.; Предисл. Гуревича А.Я. – М.: Издательская группа «Прогресс» – «Прогресс-Академия», 1992. – 528 с.
4. Астапов В.М. Тревожность у детей / В.М. Астапов. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 160 с.
5. Батай Ж. Теория религии. Литература и зло: [пер. с франц.] / Жорж Батай. – Минск : Современный литератор, 2000. – 352 с. – (Классическая философская мысль).
6. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Пер. с нем. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.
7. Богун К.М. Використання антифобіальних практик казок Т. Янссон про Мумі-тролів для дітей ВПО / К.М. Богун // Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні та шляхи їх вирішення : науково-практичний круглий стіл (м. Чернігів, 23 травня 2017 р.) : тези доповідей. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – С. 76–79.
8. Богун К.М. Категорія страху та жаху в контексті антифобіальних філософських практик (античність та середньовіччя) / К.М. Богун // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2015. – Вип. 45 (II). – С. 70–80.
9. Богун К.М. Онтологія жахливого та антифобіальні практики в літературних казках К. Чуковського / К.М. Богун // Мультиверсум. Філософський альманах: Випуск 7–8 (145–146) / Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2015. – С. 149–159.
10. Богун К.М. Онтології літературних казок першої половини ХХ ст. в контексті антифобіального дискурсу / К.М. Богун // Вісник ХНПУ ім.Г.С. Сковороди «Філософія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: ХНПУ, 2016. – Вип. 46 (I). – С. 107–116.
11. Богун К.М. Розвиток філософського фобієзнавства в романах Дж.К. Роулінг про Гаррі Поттера / К.М. Богун // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К. : ВІП УАЕ, 2017. – Випуск 119 (№ 4). – С. 143–146.
12. Богун К.М. Фобієзнавство як сфера літературно-філософської творчості (на матеріалі дитячої літератури ХХ ст.) / К.М. Богун.// XIV Всеукраїнська науково-практична конференція з творчості «Людяність творчості як творчість людяності» (м. Київ, 25 травня 2017 р.) : Збірник матеріалів конференції. – К. : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. – С. 37–40.

13. Вайскопф М. Морфология страха / М. Вайскопф // Новое литературное обозрение. – 1997. – № 24. – С. 53–58.
14. Ветлесен А.Ю. Философия боли / А.Ю. Ветлесен. – М. : Прогресс-Традиция, 2010. – 240 с.
15. Володимир Мономах. Повчання [за Лаврентіївським списком] Ізборник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litorpys.org.ua/pvlyar/yar09.htm>
16. Вэлленс А. Заметки о понятии страха в современной философии / А. Вэлленс // Феномен человека / под ред. П.С. Гуревича. – М. : Высшая школа, 1993. – С. 297–306.
17. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Юрген Габермас / Пер. з нім. В. Купліна. – Київ : Дух і Літера, 2011. – 280 с.
18. Гайденко П. Страх / П. Гайденко // Новая философская энциклопедия: В 4-х т. – М. : Мысль, 2001. – Т. 3. – С. 645.
19. Горичева Т.М. Ужас реального / Татьяна Михайловна Горичева. – СПб. : Алетейя, 2003. – 286 с.
20. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры / А.Я. Гуревич. – М.: Искусство, 1984. – 350 с.
21. Делюмо Ж. Ужасы на Западе: [Исследования процесса возникновения страха в странах Западной Европы, XIV – XVII вв.] / Жан Делюмо. – М.: Голос, 1994. – 408 с.
22. Женевский В.А. Страх в литературе немецкого романтизма / В.А. Женевский [Электронный ресурс]. URL: <http://darkfiction.ru/page/strah-v-literature-nemeckogo-romantizma>
23. Жижек С. О насилии / Славой Жижек. – М. : Издательство «Европа», 2010. – 184 с.
24. Кант Иммануил. Антропология с прагматической точки зрения // Иммануил Кант // Сочинения в шести томах / Под общ. ред. В.Ф. Асмуса и др. / – М. : Мысль, 1966. – Т. 6. – С. 349–588.
25. Колесник О.С. Художня інтерпретація міфологеми Спустошеної землі // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – № 3. – 2013. – С. 24–27.
26. Колесник Е.С. Шекспировская интерпретация безумия: предвосхищение принципов психоанализа и деконструкции / Е.С. Колесник // Вестник Ишимского государственного педагогического института им. П. П. Ершова. – 2014. – № 3 (15). – С. 107–115.
27. Крапівник Г.О. Модерна культура в інтер'єрі детективного жанру: філософсько-антропологічний аналіз: Монографія / Г.О. Крапівник. – Харків : ООО «Компанія СМІТ», 2014. – 308 с.
28. Кристева Ю. Силы ужаса [Текст]: эссе об отвращении / Юлия Кристева ; пер. с фр. А. Костиков. – Х. : Ф-Пресс, ХЦГИ ; СПб. : Алетейя, 2003. – 256 с.
29. Кримський С.Б. Про софійність, правду, смисли людського буття : зб. наук.-публіцис. і філософ. статей / С. Б. Кримський. – К. : 2010. – 462 с.

30. Култаева М.Д. Интерпретации проблем молодежи: Интерпретации проблем молодежи: западные концепции и варианты / М.Д. Култаева, Е.Л. Уварова. – Харьков : Изд-во ХГУ, 1989. – 115 с.
31. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор. Страх и трепет. – М. : Республика, 1993. – С. 15– 114.
32. Кьеркегор С. Понятие страха. / С. Кьеркегор. Страх и трепет. – М. : Республика, 1993. – С. 115 – 248.
33. Ле Гофф Ж. Рождение чистилища / Жак Ле Гофф; пер с фр. В. Бабинцева, Т. Краевой. – Екатеринбург: У-Факория; М. : АСТ МОСКВА, 2009. – 544 с.
34. Лосев А.Ф. История эстетических категорий / А.Ф. Лосев, В.П. Шестаков. – М. : Искусство, 1965. – 374 с.
35. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура / А.Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1991. – 525 с.
36. Лосев А.Ф. Эстетика Возрождения / А.Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1982. – 623 с.
37. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Нікколо Мак'явеллі; Переклад з італійської: А. Перепадя; передмова: А. Бичко. – Харків: Фоліо, 2013. – 511 с.
38. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / М. Мерло-Понті; Пер з фр. О. Йосипенко, С.Йосипенка. – К. : Український центр духовної культури, 2001. – 552 с.
39. Мид М. Культура детства. Избранные произведения / М. Мид. – М. : Главная редакция восточной литературы, 1988. – 429 с.
40. О страхе Божиим. Энциклопедия изречений / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://azbyka.ru/dictionary/17/strah_bozhiy-all.shtml
41. Петухов В.Б. Феномен терроризма в инфомационном пространстве культуры [текст] / автореф. дис.... докт. культурологи : 24.00.01 / В.Б. Петухов. – Москва, 2009. – 49 с.
42. Платон. Держава / Платон; Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К. : Основи, 2000. – 355 с.
43. Платон. Федон / Платон. – Соч. В 3 томах. – Т. 2. – М.: Мысль, 1970. – С. 11–94.
44. Проблема человека в западной философии: Переводы / Сост и послесл. П.С. Гуревича; Общ. ред. Ю.Н. Попова. – М. : Прогресс, 1988. – 552 с.
45. Пролеєв С.В. Метафізика влади / С.В. Пролеєв. – К. : Наукова думка, 2005. – 323 с.
46. Пустовойт Ю.В. Феномен страха в античной культуре и патристике: этико-философский анализ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Этика» / Ю.В. Пустовойт. – Тула, 2007. – 22 с.
47. Рима́н Ф. Основные формы страха. Исследование в области глубиной психологи / Ф. Рима́н; пер с нем. Э.Л. Глушанского. – М. : Алетейа, 1998. – 336 с.
48. Романова Е.Н. Основные смыслы категории «страх» в аспекте феноменологического и социально-философского анализа : диссертация ...

- кандидата философских наук / Елена Николаевна Романова. : 09.00.11. – Омск, 2002. – 131 с. <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/274341.html>
49. Сабиров В.Ш. Проблема страха смерти в современной танатологии / В.Ш. Сабиров // Философский анализ явлений духовной культуры (теоретический и исторический процесс): Сб. статей/ Под ред. А.А. Гусейнова. – М.: Изд-во Московского университета, 1984. – С. 51–58.
50. Сапожникова И.В. Эстетические проявления фобий в культуре общества / И.В. Сапожникова. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата философских наук. – М., 2002.
51. Свасьян К.А. Освальд Шпенглер и его реквием по Западу // О. Шпенглер Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. – М.: Мысль, 1998. – С. 5–122.
52. Свендсен Л. Философия скуки / Ларс Свендсен ; пер. с норв. К. Мурадян. – М. : Прогресс-Традиция, 2007. – 256 с.
53. Сенека Л.А. Нравственные письма к Луцилию / Луций Анней Сенека. – М.: Эксмо, 2010. – 576 с.
54. Слотердаик П. Критика циничного розума / Петер Слотердаик; пер. з нім. – К. : Тандем, 2002. – 544 с.
55. Столяр М. Б. Советская смеховая культура / М. Б. Столяр – К. : Стилос, 2011. – 304 с.
56. Столяр М.Б. Хронотоп сказок Т. Янссон о Муми-троллях / М.Б. Столяр // *Studia Culturae* : Вып. 3 (25). – 2015. – С. 205–215.
57. Тиллих П. Что помогает ослабить чувство тревоги в нашей культуре / Пауль Тиллих; [пер. с англ. М. Тимофеева] // *Общественные науки и современность*. – 1992. – № 6. – С. 180–187.
58. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер; пер с англ. – М. : Изд-во АСТ, 2002. – 557 с.
59. Туренко О.С. Страх: спроба філософського усвідомлення феномена: Монографія. / О.С. Туренко. – К. : Парапан, 2006. – 216 с.
60. Фаизова Г.И. Роль страха в современном обществе : автореферат диссертации ... кандидата философских наук... – Уфа, 2010.
61. Філософська антропологія: екзистенціальні проблеми [Текст] / В.І. Шинкарук, В.Г. Табачковський, Г.І. Шалашенко, Є.І. Андрос, Г.П. Коваadlo. – К. : Педагогічна думка, 2000. – 287 с.
62. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Э. Фромм. – М.: Республика, 1994. – 447 с.
63. Фромм Э. Пути из больного общества / Э. Фромм // Проблема человека в западной философии: Переводы / Сост. и послесл. П.С. Гуревича; Общ ред. Ю.Н. Попова. – М. : Прогресс, 1988. – С. 443–482.
64. Фрэйзер Дж.Дж. Золотая ветвь. Исследования магии и религии / Джеймс Джордж Фрэйзер. – М. : Изд-во политической литературы, 1986. – 703 с.
65. Фуко М. История безумия в классическую эпоху / М. Фуко. – СПб.: Университетская книга, 1997. – 575 с.
66. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие. – СПб. : Наука, 2000. – 380 с.

67. Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер; пер с нем. В.В. Бибикина. – М.: Ad Marginem, 1997. – 451 с.
68. Хайдеггер М. Время и бытие / Мартин Хайдеггер; пер с нем. В.В. Бибикина. – М.: Республика, 1993.
69. Хайдеггер М. Исток художественного творения / М. Хайдеггер // Работы и размышления разных лет. – М.: Гнозис, 1993. – С. 47–116.
70. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме / М. Хайдеггер // Человек в западной философии. – М.: Прогресс, 1986. – С. 314–356.
71. Хайдеггер М. Структура «не-по себе» / Мартин Хайдеггер. Прологомены к истории понятия времени. – Томск: Издательство «Водолей», 1998. – С. 298 – 308.
72. Хейзинга Йохан. Homo ludens (Человек играющий) / Йохан Хейзинга. – пер. Дмитрия Сильвестрова. – М.: Азбука-классика, 2007. – 2007. – 384 с.
73. Хоркхаймер М., Адорно Т. Диалектика Просвещения / М. Хоркхаймер, Т. Адорно. – М.: СПб.: Медиум; Ювента, 1997. – 312 с.
74. Шпенглер О. Закат Европы / Вступит. ст. и комм. д.ф.н., проф. Г.В. Драча при участии Т.В. Веселой и В.Е. Котляровой. – Ростов н / Д: Изд-во «Феникс», 1998. – 640 с.
75. Эко У. Имя розы / Умберто Эко; пер. с итал., глоссарий и послесловие Е. Костюкович – М.: АСТ: CORPUS, 2013. – 672с.
76. Элиаде М. Священное и мирское / М. Элиаде – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1994. – 144 с.
77. Эмануэль Р. Страх / Р. Эмануэль. – М.: ООО «Издательский Проспект», 2001. – 414 с.
78. Эпштейн М. Манящая бездна // Парадоксы новизны. О литературном развитии XIX–XX веков / Михаил Эпштейн. – М.: Советский писатель, 1988. – С. 110–117.
79. Юнг К.Г. Архетипы коллективного бессознательного / К.Г. Юнг // Структура психики и архетипы / К.Г. Юнг; [пер. с нем. Т.А. Ребеко]. – М., 2007. – С. 217–242.
80. Юнг К.Г. Душа и миф: шесть архетипов / К. Г. Юнг; [пер. с англ. А. А. Юдина]. – М.: Совершенство; К.: Port-Royal, 1997. – 384 с.
81. Юнг К.Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К.Г. Юнг // Архетип и символ / К.Г. Юнг; [пер. с нем. А.М. Руткевича; сост. и вступ. ст. А.М. Руткевича]. – М.: Ренессанс, 1991. – С. 95–129.
82. Ясперс К. Призрак толпы / Карл Ясперс, Жан Бодрийар. – М.: Алгоритм, 2008. – 272 с.
83. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс: Пер с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.
84. Bogun K. The discourses of fear and horror in the philosophy of late XX – early XXI / Kseniia Bogun // Evropský filozofický a historický diskurz: Svazek 2, 1. vydání. – Praha, 2016. – P. 91–96.
85. Carroll N. The philosophy of horror or paradoxes of the heart / Noël Carroll – Routledge – New York & London, 2004. – 256 p.

86. Hall T.S. Greek medical and philosophical interpretations of fear // Bulletin of the New York Academy of Medicine: Journal of Urban Health. Volume 50, Issue 7, 1974, P. 821–832.
87. Svendsen L.A. Philosophy of Fear / L. Svendsen. – Reaktion Books: 2008. – 155 p.
88. Walsh S.N. The ghetto of writing: Encounters with fear in ancient and modern political thought // Acta Politica. Volume 46, Issue 3, July 2011, P. 239–260.

Ресурси:

89. Березин В. Детский ужас / Владимир Березин. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.ru/kids/2001-10-18/5_horror.html]
90. Власенко А. Категория «ужасного» в эстетике Волошина. Культурологический этюд / Алексей Власенко. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/october/1999/4/vlasen.html>
91. Баринов Д.Н. Эволюция представлений о страхе и тревоге в истории философии / Д.Н. Баринов // Философия и культура. – № 3. – 2011. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.smolsoc.ru/index.php/home/images/referat/a1901.pdf>
92. Горохова Л.В. Страх і ризик в сучасних соціокультурних реаліях / Л.В. Горохова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11729.html>
93. Гроссман Э.А. Заметки о понятии страха в современной философии / Э.А. Гроссман. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://refoteka.ru/r-1147.html>
94. Зелинский С.А. Манипуляции массами и психоанализ // С.А. Зелинский Глубины психики. Анализ бессознательного. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/zeli14.htm>
95. «Морфология страха» Международная научная конференция (Тарту, 2013) Режим доступа: <http://www.ruthenia.ru/document/535979.html>
96. Мей Р. Проблема тревоги / Р. Мэй; Пер. с англ. А.Г. Гладкова. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – 432 с.
97. Немцев М.О. различии страха и ужаса /М.О. Немцев. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://tramline.ru/2012/06/30/o-razlichii-straxa-i-uzhasa/>
98. Сартр Ж.П. Бытие и ничто. Опыт феноменологической онтологии / Жан-Поль Сартр / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://fanread.ru/book/3896101/>
99. Свендсен Л. Философия страха / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bookz.ru/authors/lars-svendsen/filosofi_035/page-3-filosofi_035.html
100. Фрейд З. Я и Оно / Зигмунд Фрейд. – [Электронный ресурс].]. – Режим доступа: http://modernlib.ru/books/freyd_zigmund/ya_i_ono/read
101. Чеснокова Л.В. Концепт метафизического страха (Angst) в немецкой философии [Текст] / Л.В. Чеснокова // Молодой ученый. – 2012. – № 8. – С. 160 – 165. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/43/5248/>

102. Экономика страха: почему опасения стали главной темой Давоса-2017. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://www.rbc.ru/economics/19/01/2017/587fc45b9a7947d796bb27fd>

Частина 3. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ

Тема 1. Інтерпретація як дискурс. Основні культурні парадигми та їхні інтерпретації в сучасному мистецтві.

Поняття інтерпретаційного дискурсу в сучасній європейській культурі. Сутність та види інтерпретації. Проблема меж інтерпретаційної свободи.

Поняття парадигми. Класифікація культурних парадигм та їх різновиди.

Феномен поліпарадигмальності культур: види рефлексії та тоталітарні редукції. Проблеми міжпарадигмальних інтерпретацій.

Тема 2. Специфіка інтерпретації творів Західного мистецтва в тоталітарних суспільствах.

Відкрите та закрите суспільство. Інформаційно закрите суспільство: основні риси та ідеологічні практики.

Принципи відбору культурних зразків у тоталітарній культурі (на прикладі СРСР).

Ідеологічні та антиідеологічні трансформації першоджерел під час теоретичного тлумачення, перекладу, міжвидових адаптацій творів мистецтва.

Тема 3. «Зустріч» українського та Західного мистецтва в контексті глобалізації та євроінтеграції

Поняття глобалізації. Основні аспекти глобалізації. Глобалізація інформаційного простору. Глобалізація а євроінтеграція

Культурні засади глобалізації та євроінтеграції. Пошук культурних інваріантів. Звернення до національних традицій. Реміфологізація культури.

Рецепція України на Заході та Заходу в Україні. Питання адекватності сприйняття. Взаємодія українського та західного мистецтва на новій інтерпретаційній основі.

Перспективи конкурентоспроможності української культури. Можливість та бажаність створення програми розвитку культури.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лекційні заняття:

№ з/п	Тема	План	Кількість годин
1	Інтерпретація як дискурс. Основні культурні парадигми та їхні інтерпретації в сучасному мистецтві	1. Поняття інтерпретаційного дискурсу в сучасній європейській культурі. 2. Поняття парадигми та проблеми міжпарадигмальних інтерпретацій.	2
2	Специфіка інтерпретації творів Західного мистецтва в тоталітарних суспільствах.	1. Інформаційно закрите суспільство: основні риси та ідеологічні практики. 2. Ідеологічні та антиідеологічні трансформації першоджерел під час теоретичного тлумачення, перекладу, міжвидових адаптацій творів мистецтва.	2
3	«Зустріч» українського та Західного мистецтва на новій інтерпретаційній основі.	Глобалізація інформаційного простору: позитивні та негативні аспекти. Перспективи розвитку конкурентоспроможності української культури в контексті глобалізації.	2

Теми практичних занять

№	Тема	План	Рекомендована література	Кількість годин	Кількість балів
1	Майстерня –аналіз ідеологічного змісту сучасних творів мистецтва.	Група розбивається на декілька команд. Кожна заздалегідь обирає твір сучасного мистецтва та виробляє власну концепцію його ідеологічного змісту. На занятті команди «обмінюються» творами, і	<i>Основна:</i> <i>1</i> <i>Першоджерела:</i> <i>2, 6, 8, 13</i> <i>Додаткова:</i> <i>16, 22, 23, 27, 28, 33,</i>	2	4

		порівнюють версії аналізу.	39, 53		
Дискусія – Сучасне мистецтво: засіб маніпуляції свідомістю чи простір свободи?		Кожен студент вдома підбирає два репрезентативних зразка сучасного мистецтва. На занятті на підготовлених прикладах обговорюється проблема ступеня свободи митця, замовника та реципієнта сучасного мистецтва.	<i>Основна:</i> 1 <i>Першоджерела:</i> 3, 5, 7, 14, 15 <i>Додаткова:</i> 18, 26, 32, 38, 49, 51	2	5
Круглий стіл – Тенденції розвитку сучасного українського мистецтва в європейському контексті.		Кожний студент формулює та обґрунтовує три тенденції сучасного українського мистецтва. В процесі обговорення група складає список позитивних, негативних та амбівалентних тенденцій та пропонує свою програму розвитку української культури.	<i>Основна:</i> 1 <i>Першоджерела:</i> 9, 11, 12, 13 <i>Додаткова:</i> 20, 25, 29, 35, 36, 46, 47	2	4

Рекомендована література

Підручники

1. Колесник О. С. Вступ до культурологічної інтерпретології. Курс лекцій: навчально-методичний посібник. – Чернігів, Десна Поліграф, 2017. – 268 с.

Першоджерела

2. Барт Р. Критика и истина. Введение в структурный анализ повествовательных текстов / Р. Барт ; состав., ред. и пер. с франц. Г. К. Косикова // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX – XX веков. – М. : Изд-во МГУ, 1987. – С. 349–422.
3. Батай Ж. Внутренний опыт / Ж. Батай ; пер. с фр. С. Л. Фокина. – СПб : Аксиома, Мифрил, 1997. – 336 с.
4. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика / Г.-Г. Гадамер; пер. з нім. М. Кушніра // Гадамер Г.-Г. Вибрані твори. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
5. Деррида Ж. Письмо и отличие / Ж. Деррида ; пер. с франц. В. Лапицкого. – СПб. : Академический проспект, 2000. – 428 с.
6. Еко У. Надінтерпретація тексту / У. Еко // Маятник Фуко. – Львів : Літопис, 1996. – С. 650–664.
7. Еко У. Поетика відкритого твору / У. Еко ; ред. М. Зубрицька // Антологія світової літературно-критичної думки XX століття. – Львів : Літопис, 2001. – С. 406–419.

8. Ингарден Р. Конфликт интерпретаций / Р. Ингарден ; ред. М. Зубрицька // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття. – Львів : Літопис, 2001. – 288–305.
9. Ортега-и-Гассет Х. Нищета и блеск перевода / Х. Ортега-и-Гассет ; пер. с исп. Н. Г. Кротовской // Что такое философия? – М. : Наука, 1991. – С. 336–352.
10. Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике / П. Рикер ; пер. с фр. И. С. Вдовина. – М. : Канон-Пресс, 2002. – 622 с.
11. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: гештальт и действительность / О. Шпенглер ; пер. с нем. К. А. Свасьян. – М. : Эксмо, 2007. – 800 с.
12. Эко У. Сказать почти то же самое. Опыты о переводе / У. Эко ; пер. с ит. А. Н. Коваль. – СПб. : Симпозиум, 2006. – 574 с.
13. Элиаде М. Священное и мирское / М. Элиаде ; пер. с фр., предисл. и коммент. Н. К. Гарбовского. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.
14. Юнг К. Г. Об отношении аналитической психологии к поэзии / К. Г. Юнг ; пер. с нем. А. А. Алексеев // Сознание и бессознательное. – СПб. : Университетская книга; М. : АСТ, 1997. – С. 313–339.
15. Фуко М. Что такое автор? / М. Фуко ; пер. с франц. С. Табачниковой // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет. – М. : Магистериум; Касталь, 1996. – С. 7–46.
16. Допоміжна
17. Адлер М. Как читать книги : руководство по чтению великих произведений / М. Адлер ; пер. с англ. Л. Плостак. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2011. – 340 с.
18. Алексеенко М. А. Интерпретация и объяснение в процессе понимания / М. А. Алексеенко // Молодой ученый. – № 6. – 2012. – С. 471–473.
19. Анализ и интерпретация произведения искусства: художественное сотворчество / ред. К. А. Яковлева. – М. : Высшая школа, 2005. – 551 с.
20. Андрес А. Дистанция времени и перевод / А. Андрес // Мастерство перевода. – М. : Советский писатель, 1965. – С. 118–131.
21. Андрійчук Т. В. Література як спосіб філософування в контексті традицій української духовності / Т. В. Андрійчук // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 26. – Чернігів : ЧДПУ, 2004. – С. 102–108.
22. Барановская О. Н. Методология интерпретации в пределах и за пределами структуры текста / О. Н. Барановская // Докса : збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 10. Стратегії інтерпретації текстів: методи та межі їх застосування. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2006. – С. 46–59.
23. Бензюк О. О. «Відкрита інтерпретація» : до постановки проблеми / О. О. Бензюк // Вісник Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : Міленіум, 2014. – № 4. – С. 46–49.
24. Берестовская Д. С. Синтез искусств в художественной культуре : монография / Д. С. Берестовская, В. Г. Шевчук. – Симферополь : ИТ «АРИАЛ», 2011. – 230 с.

25. Бетти Э. Герменевтика как общая методология наук о духе (фрагмент) / Э. Бетти ; пер. з нім. Є. Борисов // Докса : збірник наукових праць з філософії та філології. Вип. 10. Стратегії інтерпретації текстів: методи та межі їх застосування. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2006. – С. 367 – 390.
26. Більченко Є. Плагіат в контексті міждисциплінарного підходу: діалог юридичної та культурологічної парадигм / Є. В. Більченко, Г. Чурпіта // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 4. – С. 28–31.
27. Бондар С. В. Інтерпретація як реконструкція смислового змісту тексту (філософсько-естетичний аналіз) : Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.08 / С. В. Бондар ; Київ. нац. університет ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 15с.
28. Бондар С. В. Розуміння як процес вияву «внутрішньої форми» твору мистецтва / С. В. Бондар ; відп. ред. : М. М. Бровко, О. Г. Шутов // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності : збірник наукових праць. – К. : Вид. центр КДЛУ, 2000. – С. 64–68.
29. Бранский В. П. Искусство и философия: Роль философии в формировании и восприятии художественного произведения на примере истории живописи / В. П. Бранский. – Калининград : Янтарный сказ, 2000. – 704 с.
30. Бураго С. Б. Мелодия стиха (Мир. Человек. Язык. Поэзия) : монографія / С. Б. Бураго. – К. : Collegium, 1999. – 350 с.
31. Влахин С. Непереводимое в переводе / С. Влахин, С. Флорин. – М.: Высшая школа, 1986. – 416 с.
32. Гаспаров М. Л. Брюсов и буквализм / М. Л. Гаспаров // Мастерство перевода : сборник восьмой. – М. : Советский писатель, 1971. – С. 88–113.
33. Герасимчук В. А. Поліметодологія – шлях до адекватності сприйняття літературного тексту // Totallogy – XXI: Постнекласичні дослідження. – К. : Центр гуманітарної освіти НАНУ, 2007. – Вип. 17/18. – С. 384–400.
34. Даренський В. Ю. Специфіка художнього освоєння історії : автореф. дис... канд. філос. наук : 09.00.08 / В. Ю. Даренський; Київський університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2001. – 15 с.
35. Довжик О. К. Обрі Бердслей і «Смерть Артура» : підрив вікторіанського природного ладу / О. К. Довжик // Культура і Сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2013. – № 1. – С. 177 – 183.
36. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – К. : Факт, 2009. – 148 с.
37. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / О. Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.
38. Иванов Вяч. Вс. Инвариант и трансформации в мифологических и фольклорных текстах / Вячеслав Всеволодович Иванов, Владимир Николаевич Топоров // Типологические исследования по фольклору : сборник статей памяти В. Я. Проппа. – М., 1975. – С. 44–76.
39. Квіт С. М. Основи герменевтики : навч. посібник для студ. вузів / С. М. Квіт. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2003. – 192 с.

40. Колесник О.С. Тоталітаризм та його альтернативи в діалогії Гая Річі про Шерлока Холмса // Роль мистецтва в духовних, соціальних та педагогічних комунікаціях: історичний та сучасний виміри: матеріали Міжпредм. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 8-9 грудня 2017 р.) – Чернігів: НУЧК, 2018. – С. 59-61.
41. Кузьманенко А. В. Традиции и новаторство в образе «вечного» героя. Дон Жуан в творчестве Э. Т. А. Гофмана, Д. Г. Байрона, А. С. Пушкина, Леси Украинки / А. В. Кузьманенко // Мова та культура. Матеріали 6-ї Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 1999. – С. 244–252
42. Кулик А. Пастиш как понятие спекулятивных теорий второй половины XX века / А. Кулик // Докса : збірник наукових праць з філософії та філології. - Вип. 5. Логос і Праксис сміху. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2004. – С. 190–195.
43. Ливергант А. Парадоксы пародии / А. Ливергант // The Way It Was Not. English and American Writers in Parody. – М. : Raduga Publishers, 1983. – С. 9–32.
44. Лімборський І. «Наш Шекспір», або Доля шедеврів світового письменства за доби глобалізації / І. Лімборський // Всесвіт. – 2010. – № 9–10. – С. 247–251.
45. Нестерова Н. М. Текст перевода: вторичность и/или интертекстуальность? / Н. М. Нестерова // Университетское переводоведение: Вып. 3. – СПб., 2002. – С. 359–362.
46. Пинский Л. Е. Магистральный сюжет / Л. Е. Пинский. – М. : Советский писатель, 1989. – 412 с.
47. Псурцев Д. В. К проблеме перевода и интерпретации художественного текста: об одном критерии адекватности / Д. В. Псурцев // Вестник МГЛУ, Выпуск 463 : Перевод и дискурс. – М.: Изд-во МГЛУ, 2002. – С. 16–26.
48. Рыльский М. Ф. Проблемы художественного перевода / М. Ф. Рыльский // Искусство перевода: статьи, заметки, письма. – М. : Советский писатель, 1986. – С. 13–85.
49. Федоров А. В. Окно в другой мир. Искусство перевода и жизнь литературы : очерки / А. В. Федоров. – Л. : Советский писатель, ленинградское отделение, 1983. – 352 с.
50. Хамитов Н. Освобождение от обыденности: Искусство как разрешение противоречий жизни / Н. В. Хамитов. – К. : Наукова думка, 1995. – 118 с.
51. Черепанін В. М. Еволюція і трансформація іконографічного канону в українському авангарді / В. М. Черепанін // Гуманітарні науки. – 2002. – №1. – С. 37–42.
52. Шарифова С. Ш. Интерпретация и фальсификация в художественно-исторической романистике [Электронный ресурс] / С. Ш. Шарифова // История и современность. – 2011. – № 1 (13) . – Режим доступа к ресурсу: <http://www.socionauki.ru/journal/articles/132906>. – Заголовок с экрана.

53. Штегмайер В. Деконструкция и герменевтика. К дискуссии о разграничении / В. Штегмайер // Герменевтика и деконструкция. – СПб. : Б.С.К., 1999. – С. 4–9.
54. Эпштейн М. Искусство авангарда и религиозное сознание / М. Эпштейн // Новый мир. – 1989. – № 12. – С. 222–235.

Електронні ресурси

55. Навчальні посібники із загальної культурології:
56. http://www.i-u.ru/biblio/arhiv/books/baxmin_berger_kulturology/1.asp
57. <http://www.philosophy.ru/edu/ref/stol/02.html>
58. http://www.ostu.ru/vzido/MU_HPtxt/Kulturologiy/PS.htm
59. Підручники за галузями культурології:
60. Філософія культури http://www.distance.ru/uch_mat/umk/kult/
61. Антропологія культури <http://www.philosophy.ru/library/lib4.html>
62. Лінгвокультурологія. <http://sch-yuri.narod.ru/transltn/trans-comm.htm>
63. Словники:
64. <http://www.philosophy.ru/edu/ref/vsk/index.html>
65. <http://lib.ru/CULTURE/>
66. <http://yanko.lib.ru/fort-library/culture-fort.html>
67. Культурні новини:
68. <http://www.kultura-portal.ru/>
69. <http://chij.km.ru/>

Електронні наукові періодичні видання

1. Топос <http://topos.ru/> - літературно-філософський і культурологічний електронний журнал.
2. Універсум <http://www.universum.org.ua/> - журнал політології, футурології, економіки, науки та культури. Періодичність – 6 разів на рік.
3. Философия и социальные науки <http://www.ffsn.bsu.by/index.html> - науковий електронний журнал. Періодичність — чотири випуски на рік.

Тема 4. АНТИТОТАЛІТАРНІ КІНЕМАТОГРАФ ТА ТЕАТР ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Тема 1. Соціально-філософські та етичні мотиви в надрах європейського анти тоталітарного кіно ХХ – ХХІ століття.

Зародження та розвиток соціально-філософської тематики в надрах європейського кіно ХХ ст. Внесок Роберто Росселіні в розвиток анти тоталітарної теми в кінематографі. Аналіз стрічки Р.Росселіні «Рим – відкрите – місто» (1945). Режисер Золтан Фарбі та новаторство у фільмі

«П'ята печатка» (1976). Британська традиція антитоталітарного кіно і Майкл Редфорд «1984» (1984). Відповідь Брюса Пітмана К. Воннегурту і М. Редфорду: фільм-антиутопія «Харрісон Бержерон» (1995).

Антигітлерівський кінематограф та театр ХХІ ст. Парадоксальний зміст та проблема зради у п'єсі Тадеуша Слободзянека «Однокласники. Історія в ХІV уроках» (2008). Фільм Брайана Персиваля «Книжковий злодій» (2013) як осмислення поняття «герой-дитина» в контексті боротьби проти нацизму. Історична драма Олександра Рогожкіна «Зозуля» (2002) і проблема післявоєнного примирення.

Антисталінський кінематограф ХХ–ХХІ ст. (Олександр Прошкін «Холодне літо 53» (1987), Микита Михалков «Стомлені сонцем ч. 1» (1994), Режис Варньє «Схід-захід» (1999), Армандо Януччі «Смерть Сталіна» (2017).

Етичний вектор сучасного антитоталітарного кіно: архетипи батька і сина та колізії його переосмислення у контексті концепту історичної провини. Відмирання синдрому «Павліка Морозова» (Юрій Кара «Завтра була війна» (1987), Вадим Абдрашитов «Плюмбум або небезпечна гра» (1987), Володимир Машков «Тато» (2004).

Тема 2. Демократичні європейські цінності в антитоталітарному кінематографі та театрі другої половини ХХ – початку ХХІ.

Національна самобутність та свобода національних меншин як альтернатива тоталітаризму в художньому кіно ХХ ст. (Сергій Параджанов «Тіні забутих предків» (1964), Еміль Кустурица «Час циган» (1988), Роберто Беніньї «Життя прекрасне» (1997), Ахтем Саїтаблаєв «Хайтарма» (2013).

Свобода совісті у художньому кіно ХХ ст. (Інгмар Бергман «Фанні і Олександр» (1982), Ларс фон Трієр «Догвіль» (2003), Олесь Янчук «Владика Андрей» (2008).

Свобода творчої реалізації людини (Федеріко Феліні, «8 з 1\2» (1963), Андрій Тарковський, «Дзеркало» (1974), Іштван Сабо «Мефісто» (1981); Олена Фетісова та Серж Аведікян «Параджанов» (2013).

Свобода особистості: захист прав людей з особливими потребами від тоталітарних репресій (п'єса Інгмара Вілквіста «Ніч Гельвера», короткометражний фільм Мирослава Слабошпицького «Глухота» (2010).

Тема 3. Приватні драми режисерів тоталітарної доби.

Чарлі Чаплін як вигнанець Америки. Комедія як основа антигітлерівської естетичної культури.

Сергій Ейзенштейн: трагедія протистояння генія та злодія. Фільм «Іван Грозний».

Олександр Довженко: переплетіння комуністичної та національної складової. Аналіз фільмів «Звенигора», «Земля», «Щорс», «Поема про море».

Режисери та драматурги театру в добу ідеологічних репресій: Лесь Курбас, Всеволод Мейєрхольд, Аджей Вайда, Іван Миколайчук.

Тема 4. Сучасні українські митці як творці антитоталітарної художньої контекстуальності.

Художнє українське кіно 90-х 2000 років і та антиколоніальний дискурс (фільми Олесь Янчук «Голод – 33» (1991) та Леся Саніна «Поводир» (2013).

Внесок документального кінематографу у антитоталітарну тему (творчість Марини Вроди – фільм «Крос», 2011, Сергія Лозниці – фільми «Майдан» 2014, «Подія» 2015, фільм Аскольда Курова «Процес: Російська держава проти Олега Сенцова», (2017).

Сучасний український театр у пошуках антитоталітарних механізмів (позиція культуролога і драматурга Неди Неждани, Голови асоціації незалежних театрів Олександра Фоменка; доробок чернігівських режисерів А. Бакірова (вистава «Наше містечко», «Каліка острова Інішмаан») та Г. Касьянова (вистави «Матінка Кураж», «Пролітаючи над гніздом зозулі»).

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лекційні заняття:

№ з/п	Тема	План	Кількість годин
1	Соціально-філософські та етичні мотиви в надрах європейського театру та кіно ХХ – ХХІ століття.	1. Зародження та розвиток соціально-філософської тематики в надрах європейського кіно ХХ століття. Внесок Р. Росселіні, З. Фарбі, М.Редфорда. 2. Антигітлерівський кінематограф та театр ХХІ ст. (Т. Слободзянек, <u>Б. Персиваль</u> , О. Рогожкін). 3. Антисталінський кінематограф ХХ-ХХІ ст. (О. Прошкін, М. Михалков, <u>Р. Варньє</u> , А.Януччі). 4. Етичний вектор сучасного кіно: архетипи батька і сина. (Ю.Кара, В.Абдрашитов, В. Машков).	2
2	Демократичні європейські цінності в антитоталітарному кінематографі та театрі другої половини 20-початку 21 століття.	1. Національна самобутність та свобода національних меншин як альтернатива тоталітаризму в художньому кіно ХХ ст. (С.Параджанов, Е. Кустурица, Р.Беніньї, А. Саїтаблаєв). 2.Свобода совісті у художньому кіно ХХ ст.(І. Бергман, Ларс фон Трієр, О.Янчук). 3.Свобода творчої реалізації людини	2

		(Ф. Феліні, А. Тарковський, І. Сабо, О. Фетісова та С. Аведікян). 4.Свобода особистості: захист прав людей з особливими потребами від тоталітарних репресій (І. Вілківіст, М. Слабошпицький).	
--	--	--	--

Теми практичних занять

№	Тема	План	Рекомендована література	Кількість годин	Кількість балів
3	Приватні драми режисерів тоталітарної доби	1. Чарлі Чаплін як вигнанець Америки. 2.Сергій Ейзенштейн: трагедія протистояння генія та тирана. 3.Олександр Довженко: переплетіння комуністичної та національної складової у творчості. 4. Режисери, драматурги та актори в добу ідеологічних репресій: Лесь Курбас, Всеволод Мейєрхольд, Аджей Вайда, Іван Миколайчук.	<i>Основна:</i> 1, 2, 7, 13, 16, 18,20 <i>Допоміжна:</i> 9, 12, 14, 21, 23	2	5
4	Сучасні українські митці як творці антитоталітарної художньої контекстуальності	1. Художнє українське кіно 90-х 2000 років та антиколоніальний дискурс (фільми Олесь Янчука та Леся Саніна). 2. Внесок документального кінематографу у антитоталітарну тему (творчість Марини Вроди, Сергія Лозниці, Аскольда Курова). 3. Сучасний український театр у пошуках	<i>Першоджерела:</i> 3,7 <i>Основна:</i> 4, 6, 10,15, 16, 18, 19 <i>Допоміжна:</i> 8, 10, 17, 19, 24, 31	2	5

		антитоталітарних механізмів (Н.Неждана, О.Фоменко, Р.Віктюк, А.Бакіров, Г.Касьянов).			
--	--	--	--	--	--

Література

Першоджерела

1. Гротовский Е. От Бедного театра к Искусству-проводнику / Перев. с польск., составл. вступит. ст. и примеч. Н. З. Башинджагян. М.: Артист. Режиссер. Театр, 2003. – 351 с. / Электронный ресурс. Режим доступа http://teatr-lib.ru/Library/Grotowski/poor_th/
2. Зануссі Кшиштоф: «Ділюся з глядачем сумнівами» // Кінотеатр, 2009, №4.
3. Неждана Неда: «Переклади п'єс – це “драматургічна” асоціація України з Європою» // Кінотеатр, 2017, № 3. Електронний архів.
4. Санін Олесь: «Мені подобається шукати і розкривати нові території...» // Кінотеатр, 2018, №4. Електронний архів.
5. Сеїтаблаєв Ахтем: «Саїде, яка двічі врятувала єврейських дітей...» // Кінотеатр, 2016, № 4. Електронний архів.
6. Слободзянек Тадеуш. Однокласники. Історія в XIV уроках. П'єса. //Електронний ресурс. Режим доступу <https://www.e-reading.club/book.php?book=1031038>
7. Страйк ілюзій: Антологія сучасної української драматургії. — К.:Основи, 2004. – 370 с.

Основна:

1. Аронсон Олег. Театр и аффект. Биомеханика Мейерхольда vs психотехника Станиславского / Гюнтер Ханс; Хенсен Сабина. Советская власть и медиа. – СПб.: Академический проект, 2006. – С. 296-306.
2. Бондарчук Дмитро. Анджей Вайда і кіно морального неспокою // Ел. ресурс. Режим доступу https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2016/10/161010_wajda_ukraine_she
3. Венцлова Томас, Донскіс Леоніда. Передчуття і пророцтва Східної Європи. Серія «Бібліотека спротиву. Бібліотека надії». – Київ: Діх і літера, 2016. – 120 с.
4. Вергеліс Олег. Украинская драма. Эпизоды. – К.:Издательство: Журнал "Радуга" Серия книг: Зрительный зал, 2016. – 476с.
5. Волков Соломон. Большой театр. Культура и политика. – М.: Издательство: АСТ, 2018. – 560 с.
6. Гайдабура Валерій. Театр, розвіяний по світу. Феномен сцени повоєнної української діаспори. Німеччина, Австрія, Франція, США, Канада, Австралія . Київ: Києво Могилянська академія, 2013. – 404 с.

7. Зубавина І. Б. Кінематограф незалежної України: тенденції, фільми, постаті / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. — К.: ФЕНІКС, 2007. — 296 с.
8. Кандинська Віра. Весна чеського кінематографа // Світова кінокласика. 3б ст.. Упорядник Л. Брюховецька. — К.: Вид. дім «КМА». — 2004. — С.62 — 68.
9. Крисальна Анна. Тоталітарна комедія, або Сто сім хвилин із життя влади (аналіз фільму в жанрі «чорна комедія» режисера Армандо Януччі «Смерть Сталіна») // Кінотеатр, 2018. №3 / Електронний ресурс. Режим доступу http://www.ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=2164
10. Корнієнко Н. М. Самосвідомість: гра в театр на межі тисячоліть: соціологічний портрет сучасника. — К., 2003.
11. Кувшинова Марія. Александр Миндадзе. От советского к постсоветскому. — М., Издательство: Ивана Лимбаха, 2017. — 248 с. / Електронний ресурс. Режим доступу до глави «Похитители жиней или фильм «Плюмбум» <https://www.colta.ru/articles/cinema/16567>
12. Лурселль, Ж. Авторская энциклопедия фильмов. Dictionnaire du cinema: Les films. — М.: Rosebud Publishing, 2009. — 456 с.
13. Мусієнко О.С. Кіно і міфологеми тоталітарної доби / Мусієнко О.С. Українське кіно: тексти і контекст.— К.: Глобус- Прес, 2009. — 432 с. (С. 131-185).
14. Сегер Линда. Скрытый смысл. Создание подтекста в кино. / Пер. с англ. Мария Десятова. — М.: Альпина нон-фикшн, 2018. — 204 с.
15. Сивачук С. Осмислення тоталітарного минулого (30-ті роки ХХ століття) в українському ігровому кінематографі 1990-2000-х років // Електронний ресурс. Режим доступу [http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/syvachuk v. s. comprehension of totalitarian history 30-years %D0%A5%D0%A5 %D1%81entury in ukrainian cinema 1990-2000 years.pdf](http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/syvachuk_v._s._comprehension_of_totalitarian_history_30-years_%D0%A5%D0%A5_%D1%81entury_in_ukrainian_cinema_1990-2000_years.pdf)
16. Тетерюк Марія. «Поводир»: вигадані пригоди на тлі реальних смертей // Кінотеатр, 2015, №5
17. Тихомиров Владимир. «Самовары» Сталина. Как советские города чистили от героев-инвалидов // Електронний ресурс . Режим доступу https://life.ru/t/%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B8/1113810/samovary_stalina_kak_sovietskiie_ghoroda_chistili_ot_ghieroiev-invalidov
18. Тримбач С. В. Кіно народжене Україною. Альбом антології українського кіно. — К.: Самміт- книга, 2016. — 384 с.
19. Тримбач С. Молитва за Україну Івана Миколайчука. // Газета «День», 14.06.2001 // Електронний ресурс. Режм доступу <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/molitva-za-ukrayinu-ivana-mikolaychuka>
20. Фрейлих С.И. Пространство комедии или Чаплиниада / Фрейлих С.И. Теория кино: от Эйзенштейна до Тарковского. М.: Академический проект, Фонд «Мир», 2009. — 512 с. (. С. 155-165.)

21. Фурсеева Мария. В стороне от «мейнстрима». Заметки о неглавном европейском кинематографе. – М.: Канон+РООИ "Реабилитация", 2016. – 384 с.

Допоміжна

1. Антуан де Бек. Новая волна. Портрет молодости. Пер с фр. – М: Rosebud Publishing, 2016.- 128 с.
2. Бородин Алексей. На берегах утопий. Разговоры о театре. – М.: Издательство: АСТ, Corpus, 2016. – 432 с.
3. Воглер Кристофер. Путешествие писателя. Мифологические структуры в литературе и кино. Пер. с англ. 2-е изд. – М: Альпина нон-фикшн, 2017. – 476 с.
4. Гладильщиков Ю. Справочник грёз. Путеводитель по новому кино. – М.:Колибри, 2008. – 528 с.
5. Грабовський С. Україна today: під прапором сталінізму. Соціальна міфологія. – К.: Видавництво Лисенко П.П., 2013. – 230 с.
6. Краузе Кшиштоф, Кос-Краузе Йоанна: Хто вони сьогодні, цигани Європи? // Кінотеатр, 2015, №1
7. Мусский, И. А. 100 великих зарубежных фильмов. — М.: Вече, 2008. — 480 с.
8. Скуратівський Вадим. Репертуарні сигнали національної катастрофи // Кінотеатр, 2015, №2
9. Український погляд на кіно Польщі. Круглий стіл // Кінотеатр, 2015, №5
10. Пашенко Анастасія. «Танго зі смертю»: образи каральної системи в українському кіно // Кінотеатр, 2015, №3
11. Юлій Швець. Геометрія толерантності в «Квадраті» Рубена Естлунда // Кінотеатр, 2018, №1
12. Іванишина Лариса. Минуле в кіно Центральної і Східної Європи // Кінотеатр, 2009, №5
13. Чеське кіно «золотої доби» // Кінотеатр, 2009, №4
14. Скуратівський Вадим. Олександр Довженко та Андре Мальро: про одну не-зустріч // Кінотеатр, 2009, №2
15. Брюховецька Лариса. «Во избежание непредусмотренной камерности...», або Як виправляли і забороняли фільми Леоніда Бикова // Кінотеатр, 2009, №5
16. Брюховецька Лариса. Відданий рідній Польщі. Спогад про Анджея Вайду // Кінотеатр, 2017, № 1
17. Прем'єра «Чужої молитви» Ахтема Сеїтаблаєва // Кінотеатр, 2017, № 4
18. Іванишина Лариса. Українські повстанці в ГУЛАГу і тиск глобалізації («Червоний») // Кінотеатр, 2017, № 6
19. Корнієнко Н. М. Український театр у переддень III тисячоліття: Пошук картини світу. Ціннісні орієнтації. Мова. Прогноз. – К., 2000.
20. Костюк Юлія. Правда першоджерел чи тотальний контроль? // Кінотеатр, 2017, № 4
21. Скуратівський Вадим. Дослідження української кінематографічної трагедії // Кінотеатр, 2017, № 5

22. Свято Роксоляна Гавел між політикою та мистецтвом або операція «Санація» // Кінотеатр, 2016, №6
23. Наумова Лариса. Кіноосвіта. Filmoteka Szkolna в Польщі // Кінотеатр, 2016, № 5
24. Брюховецька Лариса. Твір, небезпечний для режиму // Кінотеатр, 2016, № 4
25. Орёл Татьяна. Юлий Ким: метод заложництва ...// Гордон 21.01. 2015
<http://gordonua.com/publications/yuliy-kim-metod-zalozhnichestva-ispolzuemyy-v-sssr-primenyaetsya-v-rossii-i-segodnya-62183.html>
26. Собуцький Михайло. Етика й політика в норвезькому серіалі «Окуповані» Кінотеатр, 2016, № 3
27. Наумова Лариса. У жанрі антиутопії // Кінотеатр, 2016, № 6
28. Свято Роксоляна. Людський Рязанов // Кінотеатр, 2016, № 2
29. Новикова Олена. Похмурі барви життя у фільмах Східної Європи («Берлінале») // Кінотеатр, 2016, № 3
30. Людмила Серебренікова. У фокусі – кіно Латвії // Кінотеатр, 2018, №4
31. Анастасія Пашенко. «Кіборги» Ахтема Сеїтаблаєва: зброя і музика // Кінотеатр, 2018, №2
32. Кирилова Ольга. Король-декадент або з досвіду падіння імперій (аналіз фільмів Л. Вісконті) // Світова кінокласика. Зб ст. Упорядник Л. Брюховецька. – К.: Вид. дім «КМА». – 2004. – С.41-50.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ ТА ТЕМИ ГРУПОВИХ ПРОЕКТІВ

№ з/п	Назва теми
1	Розробити вправи критичного мислення щодо нових медіа і показати їхню універсальність щодо вікових та соціальних обмежень
2	Етнічна ідентичність: спасіння чи глухий кут майбутнього розвитку людства
3	Портрет нової ідентичності: утопія чи майбутнє людства.
4	Знайти пропагандистські матеріали в нових медіа (європейські країни та вітчизняний медіапростір) та порівняти форму, мету, засоби реалізації з тоталітарними практиками;
5	Запропонувати матеріал маніпулятивного характеру, апелюючи до певної вікової аудиторії та використовуючи загальні характеристики функціонування ідентичності в сучасному соціумі.
6	Презентація: чим відрізняються і що мають спільного різні види інтерпретації

7	Презентація конкретної культурної парадигми як основи інтерпретації твору
8	«Інтертекстуальність»: види і приклади (презентація)
9	В чому виражається індивідуальність інтерпретатора? Виокремити основні аспекти та проілюструвати
10	Ідеологічний вплив на інтерпретацію твору: види та приклади
11	Альтернативна історія: вимір свободи чи загроза неототалітарних маніпуляцій (аргументи «за» і «проти»)
12	Василь Стус – життя у боротьбі з тоталітаризмом в Радянському Союзі.
13	Євген Свєрстюк: від гоголезавця до дисидента.
14	Мілан Кундера і його спротив Празьким подіям 1968 року.
15	«Життя як смертельна хвороба, що передається статевим шляхом»: польський режисер Кшиштоф Зануссі про свободу совісті.
16	Ежи Гратовський про свободу творчості.
17	Лад і безладдя у п'єсах чеського драматурга Вацлава Гавела.
18	Антиімперський погляд у фільмах італійця Луїджі Вісконті.
19	Антитоталітарні фільми Б. Бертолуччі.
20	Курт Воннегут і його антиутопії.
21	Олександр Солженіцин та його енциклопедія тоталітарних практик.
22	Євген Замятін: народження жанру антиутопії.
23	Андрій Сахаров: вчені вміють казати «ні».
24	Олександр Галич: «Розібрали вінки на вінки» або як стають дисидентами.
25	Відомий і невідомий Е. Рязанов.
29	Антифобіальні філософські практики на матеріалі античної філософії
30	Антифобіальні філософські практики на матеріалі середньовічної філософії (Володимир Мономах «Повчання дітям»)
31	Антифобіальна семантика сміхової культури (на матеріалі сучасної української сміхової культури)
32	Антифобіальна семантика сміхової культури (на матеріалі радянського політичного анекдоту)
33	Антифобіальна семантика сміхової культури (на матеріалі радянської кінокомедії)

34	Антифобіальна семантика сміхової культури (на матеріалі польського політичного анекдоту часів ПНР)
35	Антифобіальні практики сміхової культури країн Східної Європи (на матеріалі конкретної країни та виду/ жанру мистецтва)
36	Антифобіальні практики сміхової культури країн Західної Європи (на матеріалі конкретної країни та виду/ жанру мистецтва)
38	Перформенси художника Петра Павленського як спротив сучасному неототалітаризму в Росії.
39	Поет-опозиціонер Орлуша, актор Михайло Єфремов та письменник Дмитро Биков як творці антипутінської вистави «Пан хороший» («Господин хороший»).
40	«Пісня про Путіна» та інші подвиги Юлія Кіма.
41	Проаналізувати фільми «451 градус по Фарингейту» (реж. Рамін Бахрані, 2018), «Схід-Захід» (реж. Режис Варньє, 1999), з'ясувавши поетикальні засоби втілення антитоталітарної теми.
42	Прорецензувати вистави Чернігівського молодіжного театру за п'єсами Бертольда Брехта «Матінка Кураж», романом Кена Кізі «Пролітаючи над гніздом зозулі», використовуючи матеріал лекційної теми № 2.
43	Проінтерпретувати у формі есе текст п'єси Інгмара Вілквіста «Ніч Гельвера».

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, семінарські заняття, вирішення проблемних ситуацій, написання рефератів, рецензій, конспектів лекцій та конспектів першоджерел.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: оцінки роботи студентів на лекціях, на семінарських заняттях, оцінка якості виступів на конференції, на круглих столах, бали, отримані за самостійну роботу, захист підсумкового проекту.

Оцінка **підсумкового проекту** залежить від актуальності роботи, аргументованості висновків, їх новизни, рівня категоріальної якості мови, послідовності, логічності викладу матеріалу, кількості та якості використаних джерел та першоджерел тощо.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Модулі 1-2							Залік	Разом
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				20	100
40			40					
T1	T2	T3	T 1	T2	T3	T4		
20	10	10	10	10	10	10		

Шкала оцінювання:

За шкалою ECTS	За націон. шкалою	Загальна кількість
A	«5» відмінно	90-100
B,C	«4» добре	75-89
D,E	«3» задовільно	60-74
F,X	«2» незадовільно	35-59
F	«1» незадовільно	1-34

Значення оцінки за шкалою ECTS

Оцінка ECTS	Оцінка	Бали	Характеристика
A	5 - <i>відмінно</i>	90-100	Робота з мінімальними помилками
B	4 – <i>дуже добре</i>	83-89	Вище середнього стандарту, але з деякими поширеними помилками
C	4 - <i>добре</i>	75-82	В цілому хороша робота, але з помітними помилками
D	3 - <i>задовільно</i>	68-74	Пристойно, але із значними помилками
E	3 - <i>достатньо</i>	60-67	Задовольняє мінімальні вимоги
FX	2 – <i>не прийнято</i>	35-59	Необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання (доопрацювати)
F	2 – <i>не прийнято</i>	0-34	Необхідна значна подальша робота (переробити)

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, контрольні запитання, питання для самостійної роботи, теми проектів для підсумкового контролю, електронна база додаткової літератури.

СЛОВНИК

Агон – творче «змагання» митців; одне з ключових понять теорії Г. Блума.

Альтернативна історія – жанр мистецтва на межі історичного та фантастичного, в якому розглядається можливий перебіг історичних подій при зміні одного з суттєвих факторів.

Аксіологія – філософське вчення про цінності. Цінності бувають релігійні (наприклад, віра), етичні (добро, справедливість, сенс життя, любов), естетичні (прекрасне, трагічне, комічне тощо) та інші.

Антифобіальні практики – культурні практики, метою яких є подолання страху. В античності важливу роль в житті суспільства грали філософські антифобіальні практики, в добу середньовіччя – релігійні, в Новий час в антифобіальний дискурс включається наука, ідеологія. Важливе місце серед сучасних антифобіальних практик посідає кінематограф, література, зокрема дитяча література.

Антиутопія – (грец. *αντί-*, грец. *ου* — не, грец. *τόπος* — місце; альтернативно дистопія, какотопія) — зображення в художній літературі, театрі чи кінематографії небезпечних наслідків, пов'язаних з експериментами над людством задля його «поліпшення», певних, часто принадливих соціальних ідеалів, антитеза утопії.

Архетип – (д.-грец. *ἀρχέτυπον* – першообраз) – в аналітичній психології Карла Юнга – вроджені універсальні структури, що складаються зміст колективного несвідомого всього людства; один з «первинних образів», які постійно виявляються в різних культурних формах.

Архетип у мистецтві – модель, яка має здатність до зовнішніх змін, проте залишає незмінним ціннісно-сміслову ядро.

Візуальна культура – домінуюча форма сучасної культури, яка охоплює кіно, театр, образотворче мистецтво.

Вічний образ – художній образ, який має автора, але виходить за межі конкретного твору, та починає існувати в культурі як загальнолюдський тип (Прометей, Гамлет, Фауст тощо).

Герменевтика – напрям, зорієнтований на найбільш повне розуміння тексту, в тому числі – художнього. *Методологічна герменевтика* (Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей) цікавиться, перш за все, автором та його твором. *Філософська або онтологічна герменевтика* (М. Хайдеггер, Г. Гадамер, П. Рікер) – вираженням у творі таємничості буття.

Гіпертекст – текст, якій складається з необмеженої кількості текстів, поєднаних між собою посиланнями (перш за все, у комп'ютерній віртуальності).

Дисидентство – рух, учасники якого виступали за демократизацію суспільства, дотримання прав і свобод людини в СРСР, в Україні – за вільний розвиток української мови та культури, реалізацію прав українського народу на власну державність.

Європейське кіно «Нова хвиля» – термін, що вживається для визначення напрямку у кінематографі Франції 50-60 років ХХ століття, започаткованому під впливом італійського неореалізму та класичного голівудського кіно і

характеризується різким відходом від пануючого в той час стилю зйомки та передбачуваного розвитку подій на екрані.

Ієрофанія – (поняття, що запропонував Мірча Еліаде) — прояв святого, священного (грец. ιερός — святий, та грец. φαίνω — являтися, проявлятися). таємничий акт прориву трансцендентної реальності в світ природного, мирського.

Інтерпретація – авторське тлумачення, прочитання. Може бути побутовою, теоретичною та художньою.

Інтертекстуальність – принцип побудови художнього твору, який вимагає від реципієнта впізнавання посилань на інші твори.

Кенотип – (термін запропоновано М. Епштейном) – видозмінений під впливом розвитку культури архетип (наприклад, архетип берегу породжує кенотип пляжу тощо).

Криптобіографія – жанр, в якому описуються більш чи менш правдоподібні, але історично не зафіксовані епізоди з життя відомої історичної особи.

Криптоісторія – жанр, в якому реальним історичним подіям надається гіпотетичне або фантастичне пояснення.

Критичне мислення – способи операції з інформацією, які допомагають правильно оцінити інші твердження та аргументовано відстоювати свою позицію; як правило, критичне мислення формується в умовах наявності альтернативних джерел інформації або в наслідок гострого протиріччя між бажаним та реальним.

Маніпуляція – тип психологічного впливу або таке управління поведінкою та мисленням людей, за якої об'єкт впливу (адресат) не здогадується про реальні інтенції імпактора (адресанта);

Міфологізація – свідоме чи стихійне оточення реального явища міфологічними проєкціями. *Деміфологізація* – протилежний процес «очищення» образу від міфологічних нашарувань, намагання «зняти» міфологічну оболонку і виявити під нею реальні факти щодо осіб чи подій. Часто має характер не стільки розкриття історичної істини, скільки зміни однієї версії іншою, ідеологічно відмінною. *Реміфологізація* – повторна міфологізація події чи образу; в ширшому сенсі – більш чи менш свідомі і послідовні спроби повернення до міфопоетичного світовідчуття та творчості в умовах сучасної цивілізації.

Парадигмальний твір – твір, який започатковує новий підхід до відомої тематики, або ж цілком нову проблематику, новий жанр чи стиль.

Пародія – жанр, сутністю якого є висміювання слабких сторін окремого твору, автора чи стилю.

Пастіш – твір, який складеться з елементів інших творів. В іншому значенні – беззмістовна пародія.

Переклад міжвидовий (трансвидовий) – передача основних характеристик наявного твору в іншому виді мистецтва.

Переклад міжмовний (транслінгвістичний) – пере-створення вербального тексту іншою мовою.

Пермутація – розмивання межі реального та вигаданого.

Перформенс - (від англ. performance — вистава, спектакль, від perform) — одна з форм акціоністського мистецтва, де твором вважають дії автора, за якими глядачі спостерігають у режимі реального часу

Ревізіонізм – характерна для мистецтва та критики ХХ – поч. ХХІ ст. тенденція до переоцінки цінностей, в тому числі – культурних.

Ресентимент – радикальна форма ревізіонізму, яка доходить до самоствердження за рахунок заперечення попередніх цінностей.

Рецензія – публікація, в якій обговорюється та оцінюється літературний чи науковий твір, театральна вистава, фільм, виставка. Рецензія оприлюднюється у пресі, на радіо чи телебаченні.

Симулякр – образ ніщо; тобто такий образ, якому не відповідає ніяка об'єктивна реальність.

Смерть автора – постмодерністський концепт, який переносить акцент з автора та твору на реципієнта та його споживання культурної продукції.

Структуралізм – філософія та методологія, яка акцентує формалізовану структуру самого твору та його культурного і соціального контексту.

Сценарій – літературно-драматичний твір, написаний як основа для постановки кіно- або телефільму. Сценарій в кінематографі, як правило, нагадує п'єсу і детально описує кожну сцену і діалоги персонажів з ремарками. Іноді сценарій являє собою адаптацію окремого літературного твору для кінематографа.

Трансгресія – «пере-ступ», вихід за межі прийнятого в культурі.

Транспозиція – перенесення, запозичення прийомів та тем.

Універсалії культури – стійкі елементи, які повторюються в людській культурі протягом всього її існування.

Цивілізаційний, транscивілізаційний, транcісторичний жанр – нові жанри, близькі до історичного, для яких характерна особлива масштабність та глибина історіософського та культурологічного осмислення матеріалу.

Writing back – створення полемічного продовження відомого твору (як то історія Трьох мушкетерів з точки зору Міледі).

Інформація про авторів – учасників проекту

Ольховик Марина Володимирівна

заступник декана філологічного факультету з навчальної роботи, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології НУЧК.

У 2000 р. закінчила Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка та поступила в аспірантуру за кафедрою філософії та культурології того ж університету. У 2005 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистила кандидатську дисертацію на тему «Бароковий універсалізм» в українському художньому мисленні» (спеціальність 09.00.08 – естетика).

Коло наукових інтересів: соціальні комунікації, філософія мови, філософська антропологія, логіка. Проблеми в межах дисциплін філософського спрямування: ідентичність і текст в сучасному інформаційному просторі; самоідентифікація в умовах інформаційного суспільства; соматичне буття людини; критичне мислення.

Основні праці:

1. Ольховик М.В. Культурні стереотипи в системі вищої освіти на прикладі проявів мовної агресії / Ю.В. Козерук, М.В. Ольховик // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст]. – Вип. 149. / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М.О. – Чернігів : ЧНПУ, 2017. – С. 43–45.
2. Gorodnycha L.V., Olkhyk M.V. Articles editing as means of developing editors' professional competence while teaching English for academic writing // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: педагогіка та психологія. – Вип. 28. – 2018. – С.61–68.

3. Місце феномену ідентичності в проблемному полі соціальних комунікацій // Соціальні комунікації: теорія і практика: наук. журнал. – Т.2. – К., 2016. – 122 с. – С.49–54.
4. The linguo-philosophical analysis of corporeity in the English world picture // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. Серія «Філософія». ЗБІРНИК. Випуск 1(7). – Чернігів: ЧНТУ, 2016. – 142 с. – С.84-89.
5. Теоретико-методичні особливості впровадження курсу медіаосвіти для майбутніх учителів // Практична медіаосвіта: інноваційні стратегії розвитку: зб. наук. пр. за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Практична медіаосвіта: інноваційні стратегії розвитку» (25 жовтня 2016 р.). – Дніпропетровськ: Інновація, 2016. – 176 с. – С.47-49.
6. Scandinavian neo-mythologism as the principle of the late XX – early XXI c. literature (by the example of “American Gods” by Neil Geiman) // Теоретична і дидактична філологія. Збірник наукових праць. Серія «Філологія». Випуск 23. – Переяслав-Хмельницький, 2016. – 224 с. – С.207–216.
7. Інший як засіб формування ідентичності в комунікаційному просторі нових медіа // Перспективні напрямки дослідження українського медійного контенту: фундаментальні та прикладні аспекти: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції [наук. ред. В. Різун; упоряд. Т. Скотникова, А. Волобуєва]. – К.: Інститут журналістики, 2016. – 328 с. – С.52–54.
8. Своєрідність функціонування ідентичності в сучасному медійному просторі // П'ята Міжнародна науково-методична конференція з медіаосвіти та медіа грамотності, (м. Київ, 31.03-01.04.2017 р.).
9. Ресентимент як засіб зміни цінностей в системі нових медіа // Морально-етичний дискурс сучасних ЗМІ в координатах викликів доби: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Буча, квітень, 2016) – К.: Міленіум, 2016. – 160 с. – С. 148–150.
10. Теорія "ІНШОГО" Славоя Жижека у просторі нових медіа // Мова. Культура. Комунікація: інноваційні підходи до вивчення мов та літератур: Матеріали 7-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 22–23 квітня 2016 р.). – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. – 2016. – 198 с. – С.29–32.

Електронна адреса: [m.v. olkhovik@ukr.net](mailto:m.v.olkhovik@ukr.net).

Колесник Олена Сергіївна

доктор культурології, професор кафедри філософії та культурології НУЧК.

У 1996 р. закінчила Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка та поступила в аспірантуру за кафедрою філософії та культурології того ж університету. У 2002 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистила кандидатську дисертацію на тему «Міфопоетичне відтворення архетипу» (спеціальність 09.00.08 – естетика), а у 2015 р. у Національній Академії керівних кадрів культури і мистецтв захистила докторську дисертацію «Художня інтерпретація як феномен культури» (теорія та історія культури).

Коло наукових інтересів: архетипи; проблема інтерпретації, шекспірознавство.

Основні праці:

1. Колесник О. С. Інтерпретація як феномен художньої культури : монографія / О. С. Колесник. – К. : НАКККіМ, 2014. – 265 с.
2. Колесник О. С. Вступ до культурологічної інтерпретології. Курс лекцій: навчально-методичний посібник. – Чернігів, Десна Поліграф, 2017. – 268 с.
3. Колесник О. С. Художня інтерпретація феномену характерництва в українському мистецтві ХІХ – початку ХХІ століть / О. С. Колесник // Культура народів Причорномор'я : науч. журнал. – Симферополь : ТНУ ім. В. І. Вернадського, 2013. – № 263. – С. 127–130.
4. Колесник О. С. Людська та космічна правда в інтерпретації В. Шекспіра / О. С. Колесник // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : Міленіум, 2014. – № 1. – С. 3–8.
5. Колесник О. С. Культурологічна герменевтика як методологічна основа дослідження феномена інтерпретації / О. С. Колесник // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К. : Міленіум, 2014. – № 4. – С. 13–16.

6. Колесник О. С. Поетика графічного роману: синтез мистецтв та транспозиції / О. С. Колесник // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць. – К. : Міленіум, 2013. – Вип. XXXI. – С. 301–307.
7. Колесник О. С. Художня інтерпретація міфологічних мотивів у «Королі Лірі» В. Шекспіра / О. С. Колесник // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2013. – № 1. – С. 10–15.
8. Колесник О. С. Романтизм як трансісторичний феномен та його інтерпретації / О. С. Колесник // Культура і сучасність : альманах. – К. : Міленіум, 2013. – № 2. – С. 63–68.
9. Колесник О. С. Художня інтерпретація міфологеми Спустошеної землі / О. С. Колесник // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – № 3. – С. 24–27.
10. Колесник О. С. The Historiosophy of Guy Ritchie's Sherlock Holmes Dylogy // Вісник НАКККіМ: науковий журнал. - К. : Мілленіум. 2018. - № 2. - С. 21–24.

Електронна адреса: elenakolesnyk2017@gmail.com

Каранда Марина Василівна

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології НУЧК.

У 1997 р. закінчила Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка. У 2004 р. закінчила аспірантуру за кафедрою філософії та культурології того ж університету. У 2006 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистила кандидатську дисертацію на

тему ««Неорелігійні мотиви в естетиці та мистецтві зламу ХІХ-ХХ століть»» (спеціальність 09.00.08 – естетика).

Коло наукових інтересів: релігійна естетика ХІХ-ХХ століть, біблійні мотиви в літературі та візуальному мистецтві, сучасне мистецтво, драматургія, театр, кінематограф, театральна педагогіка, соціальний театр.

Основні праці:

1. Каранда М.В. Культурологічне біблієзнавство. Навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету. – Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 72 с.
2. Каранда, М. В. Зарубіжна культура ХХ століття. Навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету / М.В. Каранда, В.А. Личковах. – Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. – 84 с.
3. Каранда М. В. Українська естетика зламу ХІХ-ХХ століть. Розділ 9. Історія української естетичної думки [текст] колективна монографія / за ред. проф. Личковаха В.А.. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – С. 164 – 195.
4. Каранда, М. В. Категорія «Світло» в сучасному художньому кінематографі /Матеріали Міждисциплінарної всеукраїнської науково-теоретичної конференції «РЕЛІГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРА» Чернігів, 29 жовтня 2015 р. – Чернігів: Ви-во ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2016. – С.132–143.
5. Каранда М.В. Філософсько-естетичні аспекти конституювання мотиву «сакрального шлюбу» у ранній творчості М. Гоголя / Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія [Текст]. – Чернігів : ЧНТУ, 2016. – № 1(7). – С. 37 – 45.
6. Каранда, М. В. Історія української культури. Методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей. – Чернігів: Ви-во ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2016. – 45 с.
7. Каранда М.В. EX LIBRIS. Сучасна українська драматургія для дітей та молоді. П'єси з методичними рекомендаціями. – Чернігів: Видавництво Чернігівський ЦНІ, 2017. – 138 с.
8. Каранда М.В. Антитоталітарні аспекти репертуару студентського соціального театру «EX LIBRIS». Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Роль мистецтва в духовних, соціальних та педагогічних комунікаціях: історичний та сучасний виміри», 8-9 грудня 2017 р. Чернігів: Видавництво НУ «ЧК», 2018. – С. 56 – 59.
9. Каранда, М. В. Соціальний театр як засіб формування культурно-мистецької компетентності молоді. Матеріали науково-практичної конференції «Другі Ушинські читання: українська освіта і культура в історичному розвитку та в умовах викликів інформаційного суспільства» (29-30 травня 2018 р.) – Чернігів: Вид-во ЧОШПО ім. К. Ушинського, 2018. – С.96 – 98.
10. Каранда М. В. Філософсько-естетичні аспекти нової нарації: подолання кризи ідентифікації в драматургії Мартіна МакДонаха / М. В. Каранда //

Електронна адреса: mkaranda@ukr.net

Богун Ксенія Миколаївна

кандидат філософських наук, учасник проекту «Антитоталітарні європейські практики» (в межах гранту молодому учаснику проекту надається перше місце роботи).

У 2013 р. закінчила Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка та поступила в аспірантуру за кафедрою філософії та культурології того ж університету. У 2017 р. у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди захистила кандидатську дисертацію на тему «Культурні інтродукції фобій: філософсько-антропологічний аналіз» (спеціальність 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури).

Коло наукових інтересів: європейські антифобіальні філософські практики, антифобіальний дискурс дитячої літератури.

Основні праці:

1. Bogun K. The discourses of fear and horror in the philosophy of late XX – early XXI / Kseniia Bogun // *Evropský filozofický a historický diskurz: Svazek 2, 1. vydání.* – Praha, 2016. – P. 91–96.
2. Богун К.М. Категорія страху та жаху в контексті антифобіальних філософських практик (античність та середньовіччя) / К.М. Богун //

- Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2015. – Вип. 45 (II). – С. 70–80.
3. Богун К.М. Онтологія жахливого та антифобіальні практики в літературних казках К. Чуковського / К.М. Богун // Мультиверсум. Філософський альманах: Випуск 7–8 (145–146) / Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2015. – С. 149–159.
 4. Богун К.М. Онтології літературних казок першої половини ХХ ст. в контексті антифобіального дискурсу / К.М. Богун // Вісник ХНПУ ім.Г.С. Сковороди «Філософія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2016. – Вип. 46 (I). – С. 107–116.
 5. Богун К.М. Розвиток філософського фобієзнавства в романах Дж.К. Роулінг про Гаррі Поттера / К.М. Богун // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К. : ВІП УАЕ, 2017. – Випуск 119 (№ 4). – С. 143–146.
 6. Богун К.М. Модель громадянського суспільства в казках Т. Янссон про мумі-тролів / К.М. Богун // Проблеми громадянського поступу українського суспільства: філософсько-правові та соціально-психологічні аспекти. міжнародна науково-практична конференція (21 січня 2015 р., м. Чернігів). – Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2015. – С. 184–188.
 7. Богун К.М. Антифобіальні дискурси в межах класичної та літературної казки / К.М.Богун // Полілог культур: освітній і культурологічний виміри. Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців (24 березня 2015 р., м. Чернігів). – Чернігів : ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2015. – С. 3–4.
 8. Богун К.М. Амбівалентність феномену страху в межах інтернету / К.М. Богун // Культурологічний альманах: Випуск 1. Ціннісні зміни молоді і сучасні форми культури творчості. – Вінниця: ТОВ Нілан-ЛТД, 2015. – С. 54–56.
 9. Богун К.М. Тема страху в тексті «Повчання дітям» Володимира Мономаха / К.М. Богун // Матеріали міждисциплінарної всеукраїнської науково-теоретичної конференції «Релігія. Філософія. Культура» (м. Чернігів, 29 жовтня 2015 р.). – Чернігів: ЧНПУ, 2016. – С. 72–75.
 10. Богун К.М. Використання антифобіальних практик казок Т. Янссон про Мумі-тролів для дітей ВПО / К.М. Богун // Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні та шляхи їх вирішення : науково-практичний круглий стіл (м. Чернігів, 23 травня 2017 р.) : тези доповідей. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2017. – С. 76–79.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

ОЛЬХОВИК Марина Володимирівна
БОГУН Микола Олександрович
СТОЛЯР Марина Борисівна
КОЛЕСНИК Олександр Сергійович
КАРАНДА Марина Василівна

АНТИТОТАЛІТАРНІ КУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ
ЯК ФАКТОР ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Технічний редактор *О. Клімова*

Комп'ютерний набір *М. Столяр*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 30.08.2018 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 2,56. Обл.-вид. арк. 2,15.
Наклад 150 прим. Зам. № 855.
Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
chnpu.tipograf@gmail.com